

Psykologin rooli lapsiperheiden terveyden edistäjänä neuvolassa

Hoitotyön koulutusohjelma,
terveydenhoitaja
Opinnäytetyö
24.1.2011

Teppo Kunnari
Miia Tenhunen

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto	
Hoitotyö		Terveydenhoitotyö	
Tekijä/Tekijät			
Teppo Kunnari ja Miia Tenhunen			
Työn nimi			
Psykologin rooli lapsiperheiden terveyden edistäjänä neuvolassa			
Työn laji	Aika	Sivumäärä	
Opinnäytetyö	Kevät 2010	32 + 7	
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Tämä opinnäytetyö on osa Metropolia Ammattikorkeakoulun sekä Helsingin terveystieteiden Neuvolatyön ja terveyden edistämisen yksikön ja Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon yhteisprojektia nimeltään Terveyttä edistävien työmenetelmien arviointi ja kehittäminen. Projektin näkökulmana ovat lasten ja nuorten palvelut. Projektin avulla arvioidaan terveyden edistämisen menetelmien toteutumista ja vaikuttavuutta sekä kehittämistarpeita tietyillä neuvolatyön, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sisältöalueilla Helsingissä vuosina 2009-2011.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoitus oli kuvata neuvolassa työskentelevän psykologin roolia lapsiperheiden terveyden edistäjänä. Aineisto psykologin roolien kartoittamiseksi kerättiin teemahaastattelemalla viittä eri Helsingin terveystieteiden yksikössä toimivaa psykologia. Psykologin roolia selvittämiseksi käytettiin viittä tutkimuskysymystä, joilla selvitettiin psykologin roolia, psykologille hakeutumisen syitä, psykologin työmenetelmiä ja psykologin työn vaikuttavuutta ja työn kehittämistarpeita. Haastatteluista saatu materiaali analysoitiin induktiivista sisällönanalyysiä hyödyntäen.</p> <p>Psykologit ovat ihmisen normaalin kehityksen ja ehkäisevän mielenterveyden asiantuntijoita. Psykologit kokevat olevansa osa neuvolayhteisöä, vaikka eivät varsinaisesti kuulu neuvolan henkilöstöön. Psykologit toimivat itsenäisesti haastavien aika- ja talousresurssien keskellä omaa ammattitaitoaan ja rooliaan kehittäen. Psykologit tukevat vanhempia lasta odottaessa, kasvatusongelmissa sekä parisuhdevaikeuksissa. Lapsen tukitarpeita selvittääkseen psykologit tekevät erilaisia tutkimuksia ja tarkkailevat lapsen toimintaa.</p> <p>Psykologi tukee lapsiperheitä keskustelun avulla estäen jo varhaisessa vaiheessa ongelmien kasaantumisen lapsiperheen sisällä. Varhainen puuttuminen lapsiperheiden ongelmiin auttaa myös psykologeja motivoitumaan työhönsä. Kun erikoistukea tarvitsevat lapsiperheet on mahdollista siirtää eteenpäin, psykologi pystyy keskittymään lapsiperheiden tukemiseen ongelmien ollessa vielä helposti ratkaistavissa. Lapsiperheiden tukemiseksi psykologi on päivittäin moniammatillisessa yhteistyössä neuvolan sisällä ja sen ulkopuolella. Psykologi toimii konsulttina esimerkiksi vanhemmille, päiväkodille ja neuvolaterveydenhoitajille.</p>			
Avainsanat			
Psykologi, neuvola, lapsiperhe, terveyden edistäminen, varhainen puuttuminen			

Degree Programme in		Degree	
Nursing and Health Care		Bachelor of Health Care	
Author/Authors			
Teppo Kunnari and Miia Tenhunen			
Title			
Psychologist's Role in Health Promotion of Families with Children			
Type of Work	Date	Pages	
Final Project	Spring 2010	32 + 7 appendices	
<p>ABSTRACT</p> <p>Our final project was part of the project called <i>Development of Health Promotion Practices in Primary Health Care - Focus on Child Adolescent Health</i>. The project was collaborative involving Helsinki Metropolia University of Applied Sciences and the Health Centre of the City of Helsinki in Finland. With the help of the project it was possible to estimate the fulfillment of the methods of health promotion and effects as well as development needs.</p> <p>The purpose of our final project was to describe the psychologist's role in promoting health to families with children. As for methods, five psychologists working in the Health Centre of the City of Helsinki in Finland took part in thematic interviews. In the interviews we asked five main questions. With these questions, we investigated the role of psychologist, the reasons for meeting psychologist, the work methods of psychologist as well as the effects and development needs of the psychologist. The data collected from the interviews was analysed by using the methods of inductive content analysis.</p> <p>According to the interviews psychologists are experts on normal human development and preventive mental health care. The interviewed felt they were part of work community of the maternity and child welfare clinics although they were not really maternity and child welfare clinics personnel. Psychologists worked independently developing their own professional skills and their role. Psychologists supported parents during in pregnancy, parenting problems and relationship problems. To work out children's need of support, psychologists tested and observed children.</p> <p>Moreover, psychologists empowered the parents with children on an early stage to prevent the accumulation of problems in the family. Psychologists were motivated by early intervention to family problems too. To support the parents with children, psychologists worked daily in multiprofessional teams in a health centre and out of it. Psychologists were consults for parents, day care centre, and public health nurses working in a maternity guidance, for instance.</p>			
Keywords			
psychologist, maternity guidance, child health, health promotion, early intervention			

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KESKEISET KÄSITTEET	2
2.1	Psykologi terveyskeskuksessa	2
2.2	Psykologin rooli terveyden edistäjänä	3
2.3	Psykologi lapsiperheiden tukijana	4
2.4	Psykologin työmenetelmät	7
2.5	Psykologi moniammatillisessa yhteisössä	8
3	TUTKIMUSKYSYMYKSET	9
4	TUTKIMUSMENETELMÄT	10
4.1	Teemahaastattelusuunnitelma	10
4.2	Teemahaastatteluiden toteutuminen	11
4.3	Sisällönanalyysi	12
5	HAASTATTELUTULOKSET	13
5.1	Rooli neuvolassa	13
5.2	Asiakkaiden tukitarpeet	14
5.2.1	Odotusajan tukitarpeet	15
5.2.2	Lapsen normaalin kehityksen tukeminen	15
5.2.3	Vanhempien ja parisuhteen tukitarpeet	16
5.3	Työmenetelmät	17
5.3.1	Työmenetelmät lasten kanssa	18
5.3.2	Työmenetelmät vanhempien kanssa	19
5.3.3	Moniammatillinen yhteistyö	21
5.4	Työn vaikuttavuus	23
5.5	Kehittäminen	25
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	27
6.1	Eettisyys ja luotettavuus	28
6.2	Työn julkistaminen ja hyödyntäminen	29
6.3	Oppimisprosessi	29
	LÄHTEET	31
	LIITTEET	
	Hakutaulukko	
	Tutkimuslupa	
	Teemahaastattelurunko	

Saatekirje psykologeille

1 JOHDANTO

Tuoreen Valtioneuvoston asetuksen neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta tavoitteena on tehostaa terveyttä edistävää toimintaa ja ehkäisevää työtä sekä kaventaa väestöryhmien välisiä terveyseroja. Asetuksen linjoja seuraten Metropolia Ammattikorkeakoulu ja Helsingin terveystieteiden tutkimuskeskuksen Neuvolatyön ja terveyden edistämisen yksikkö sekä Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto pyrkivät yhteisprojektissään arvioimaan terveyden edistämisen menetelmien toteutumista ja vaikuttavuutta sekä kehittämistarpeita tietyillä neuvolatyön, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sisältöalueilla Helsingissä vuosina 2009-2011. Terveyttä edistävien työmenetelmien arviointi ja kehittäminen -projektin näkökulmana ovat lasten ja nuorten palvelut. Projektin taustalla ovat myös useat kansalliset terveyspoliittiset ohjelmat. Esimerkiksi Terveys 2015 -kansanterveysohjelman tärkeimpiin tavoitteisiin kuuluu lasten, nuorten ja lapsiperheiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 380/2009; Valtioneuvoston periaatepäätös: Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta 2001: 15.)

Psykologin toimenkuvaan kuuluu kehitystutkimusten tekeminen, lausuntojen laatiminen perheen kokonaistilanteesta, kasvatusneuvonta sekä psyykkisten häiriöiden ensiarviointi. Psykologilla on keskeinen tehtävä myös erityisen vaativissa ongelmatilanteissa, kuten parisuhde-, päihde-, väkivalta- ja mielenterveysongelmissa. Psykologin rooli lapsiperheiden terveyden edistäjänä neuvolassa -opinnäytetyö tarkastelee psykologin roolia äitiys- ja lastenneuvolassa. Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa neuvolassa työskentelevän psykologin roolia edistäessään lapsiperheiden terveyttä. Tavoitteena on tuottaa Terveyttä edistävien työmenetelmien arviointi ja kehittäminen -projektia täydentävää tietoa psykologin roolista ja sen kehittämistarpeista lapsiperheiden terveyttä edistettäessä. Projektin avulla työn tuloksia pystytään toivottavasti hyödyntämään kehitettäessä psykologin roolia sekä lapsiperheiden terveyttä edistäviä menetelmiä Helsingin terveystieteiden tutkimuskeskuksessa. Projektin tukemisen lisäksi opinnäytetyö antaa tietoa jo työssä toimiville sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisille sekä opiskelijoille, jotta ymmärrys psykologin työstä neuvolassa lisääntyisi ja yhteistyö psykologin ja eri ammattilaisten välillä olisi mahdollisimman yksinkertaista ja helppoa. Psykologin roolin kartoittamiseksi teemme viisi yksilöteemahaastattelua psykologeille. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: Opas työntekijöille. 2004: 36-37.)

Opinnäytetyö koostuu viidestä osuudesta. Ensimmäinen käsittelee keskeisiä käsitteitä, joiden avulla on luotu pohja teemahaastatteluille. Käsitteiden avaamisen jälkeen kerrotaan ensin tutkimuskysymyksistä ja sitten työn toteutuksessa käytetyistä tutkimusmenetelmistä. Haastatteluiden tuloksia käsittelevässä osuudessa käydään läpi teemahaastattelujen pohjalta selvinneitä vastauksia tutkimuskysymyksiin. Lopuksi pohditaan haastattelujen pohjalta syntyneiden tutkimustulosten merkitystä sekä opinnäytetyöprosessia. Pohdinnassa tarkastellaan myös eroja viitekehysten ja haastattelujen pohjalta syntyneiden tietojen välillä.

2 KESKEISET KÄSITTEET

Psykologin rooli lapsiperheiden terveyden edistäjänä neuvolassa -opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä ovat psykologin rooli, psykologi terveystieteissä, terveyden edistäminen, psykologi lapsiperheiden tukijana, psykologin työmenetelmät sekä moniammatillisuus psykologin työssä. Nämä käsitteet muodostavat työn tietoperustan. Käsitteiden purkamiseksi tietoa haettiin Medic-, Nelli-, Terveysportti-, Helka-, Metcat-, Theseus-, Cochrane-, Ebscohost- ja Ovid-tietokannoista (liite 1). Hakusanoina on käytetty seuraavia termejä erilaisina yhdistelminä: neuvola, psykologi, terveystieteiden keskus, terveystieteiden psykologi, terveyden edistäminen, moniammatillisuus, yhteistyö, rooli, lapsi, perhe, masennus, päihdeongelma, synnytyspelko, vanhemmuus, children, family, health promotion, depression, pediatric, infant, pregnancy, co-operation, maternity ja psychologist.

Tietokantojen lisäksi tietoa haettiin Googlesta käyttämällä edellä mainittuja suomenkielisiä hakusanoja yhdistettynä sanoihin väitöskirja tai pro gradu. Tietoa haettiin myös kirjastoista käsihaulla sekä Suomessa toimivien psykologian laitosten nettisivuilta. Lähteet rajattiin vuoden 2000 jälkeen julkaistuihin tutkimuksiin, artikkeleihin ja muihin teoksiin.

2.1 Psykologi terveystieteissä

Psykologit tulivat terveyskeskuksiin ja neuvoloihin vuonna 1972 hyväksytyin kansanterveyslain myötä. Merkittävänä taustavaikuttajana olivat Tampereen yliopiston psykologian laitoksen käynnistämät kokeiluhankkeet 1970-luvun alkupuolella, jossa tutkittiin kasvatustalvveluja äitiys- ja lastenneuvoloissa. Lääkintöhallitus nimesi tuolloin psykologien tehtäväksi terveyskeskuksissa ehkäisevän mielenterveystyön, johon kuului terveysneuvonta, mielenterveyshäiriöiden varhainen toteaminen, henkilöstön konsultointi ja koulutus sekä suppea ennaltaehkäisy painotteinen asiakasvastaanottotyö. Myös selvitys- ja tutkimustehtäviä liitettiin osaksi psykologien työtä. (Sunela 2009: 8-9.)

1980-luvulla psykologien rooli vahvistui neuvoloissa entisestään. Yhteiskunnan muuttuessa suuntaan, jossa vanhemmat saivat entistä vähemmän tukea sukulaisiltaan ja ystäviltään, vanhempien tarvitsema psykologinen ja psykososiaalinen tuki korostui neuvoloissa. Lastenneuvoloiden painopistealueina valtakunnallisissa suunnitelmissa olivatkin mm. mielenterveystyö, perhekasvatus ja perheneuvonta, perheväkivallan ja lasten pahoinpitelyn ehkäiseminen sekä työskentelyn kohdentaminen riskiryhmiin. Painotukset psykologin työnkuvassa ovat muuttuneet, mutta neuvolapainotteisuus ja varhaisvaiheiden tukeminen ovat edelleen tärkeä osa psykologin työtä terveyskeskuksissa. (Sunela 2009: 9; Viljamaa 2003: 38.)

Nykyään terveyskeskuksissa työskentelevien psykologien työnkuva vaihtelee Suomessa kunnittain. Osassa kunnista, kuten Helsingissä terveyskeskuspsykologi keskittyy kokonaan äitiys- ja lastenneuvolatyöhön. Monilla pienemmillä paikkakunnilla terveyskeskuspsykologi työskentelee kuitenkin myös koululaisten, opiskelijoiden ja avosairaanhoidon kautta tulevien aikuisten parissa. Kaikkein pienimmissä kunnissa psykologin palvelut hoidetaan kuntien välisenä yhteistyönä. STM:n mukaan kaikilla Suomen alueilla pitäisi olla vähintään mahdollisuus konsultoida psykologia. Tarvittaessa palvelut voidaan hankkia konsultaatioapuna perheneuvolasta. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: Opas työntekijöille 2004: s. 36-37, 41; Terveyskeskuspsykologi 2008.)

2.2 Psykologin rooli terveyden edistäjänä

Käsitteenä terveyden edistäminen yleistyi Suomessa Ottawan asiakirjan (1986) myötä. Terveyden edistäminen on arvoihin perustuvaa tavoitteellista toimintaa, jonka tarkoituksena on parantaa ihmisten terveysoloja ja ihmisten mahdollisuuksia vaikuttaa omaan ja

ympäristönsä terveyteen. Terveyden edistämisen avulla ihminen saa mahdollisuuksia hallita, ylläpitää ja parantaa terveyttään. Terveys puolestaan voidaan ymmärtää ominaisuutena, toimintakykynä, voimavarana, tasapainona tai kykynä selviytyä ja suoriutua. (Haarala – Honkanen – Mellin – Tervaskanto-Mäentausta 2008: 51, 54.)

Psykologin rooli määrittyy psykologin asemaan kohdistuvien odotusten kautta. Psykologilta on alusta alkaen odotettu asiantuntemusta ehkäisevässä mielenterveystyössä. Psykologi pyrkii työllään ehkäisemään mielenterveyden ongelmia, tukemaan lapsen kehitystä sekä edistämään perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Psykologi on myös mukana suunnittelemassa ehkäisevää toimintaa. (Ahokas – Ferchen – Hankonen – Lautso – Pyysiäinen 2008: 194.)

Psykologin rooli ehkäisevän mielenterveystyön asiantuntijana täydentää osaltaan terveyskeskuksen kokonaisosaamista. Hilikka Honkanen on haastatellut vuonna 2008 ilmestynyttä väitöskirjaansa varten useita terveydenhoitajia, jotka kokivat puutteita osaamisessaan mielenterveystyön osalta. Pienten lasten perheiden kohdalla yksittäisen perheen jäsenen hyvinvoinnilla on erittäin suuri vaikutus myös muun perheen hyvinvointiin. Tuokiessaan yksittäistä lapsiperheen jäsentä psykologi edistää samalla koko perheen mielenterveyttä. (Honkanen 2008: 55, 125; Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: Opas työntekijöille 2004: 37.)

2.3 Psykologi lapsiperheiden tukijana

Viime vuosikymmenien aikana perheen rooli ja rakenne ovat muuttuneet suuresti yhteiskunnassa suuntaan, jossa isovanhemmat, sisarukset ja muut sukulaiset asuvat usein kaukana eivätkä voi antaa vanhempien tarvitsemaa tukea ja ohjausta vanhemmuuteen. Ihmisten liikkuvuuden lisääntyessä myös vanhempien ystäväpiiri voi olla sijoittunut hyvin laajalti ympäri maata. Vanhemmat kokevatkin vanhemmuuden aikaisempaa suuremmaksi haasteeksi elämässään. Neuvola pyrkii vastaamaan vanhempien tuen tarpeeseen monin keinoin. Erityisinä haasteina neuvoloille ovat niin sanotut riskiperheet tai erityistuen tarpeessa olevat perheet, jotka tarvitsevat muita perheitä enemmän tukea. Perheet voivat tarvita erityistukea johtuen esimerkiksi vanhemman työttömyydestä, parisuhteen ongelmista, päihteiden käytöstä tai mielenterveysongelmista. Psykologi työs-

kentelee usein juuri näiden perheiden terveyttä ja hyvinvointia edistäen. (Honkanen 2008: 19.)

Vanhempi voi kaivata psykologin apua jo ennen lapsen syntymää. Vanhemmuuteen valmistautuminen ei ole helppo prosessi ja tulevilla vanhemmilla onkin usein runsaasti tukitarpeita. Myös huolet omien vanhemmuustaitojen riittämättömyydestä saattavat vai-
vata. Raskausaika voi nostaa vanhemmassa esille oman lapsuuden käsittelemättömiä
kokemuksia, joiden käsittelyssä psykologi voi osaltaan auttaa. Psykologi voi auttaa
vanhempaa myös synnytyspelkojen käsittelemisessä, joiden takana voi olla muita van-
hemmuuteen tai omiin kokemuksiin liittyviä huolia. (Kangaspunta 2003: 2900–2901;
Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: Opas työntekijöille 2004: 122; Saisto 2000.)

Raskaus voi päättyä myös keskenmenoon tai raskaudenkeskeytykseen, jolloin vanhempi
voi kaivata tukea jaksakseen. Näissäkin tilanteissa apu voi löytyä psykologin luota.
Aikaisempien raskaudenkeskeytyksien tai keskenmenojen aiheuttama ahdistus voi myös
nousta uudelleen pintaan myöhempien raskauksien yhteydessä, jolloin tarvitaan psyko-
login tarjoamaa psyykkistä tukea. Jo syntyneen lapsen kuolema järkyttää koko perhettä,
jolloin psykologin apua voivat vanhempien lisäksi tarvita myös esimerkiksi sisarukset.
(Terveyskeskuspsykologi 2008.)

Erityistuen tarpeessa oleviin perheisiin kuuluivat päihde- tai väkivaltaongelmista kärsi-
vät perheet. Kyseessä on kaksi erillistä ongelmaa, joilla on kuitenkin selkeä sidos toi-
siinsa ja ne esiintyvätkin hyvin usein yhdessä. Vanhempien päihde- ja väkivaltaongel-
mat ovat keskeinen lapsen turvallisuutta vaarantava tekijä. Myös Honkasen väitöskirjas-
sa todetaan, että haastateltujen terveydenhoitajien mukaan yleisin riskiolo perheissä oli
vanhempien alkoholin ja muiden päihteiden käyttö. Päihde- ja väkivaltaongelmat lapsi-
perheissä ovat moniammatillista osaamista vaativia tilanteita, jossa psykologilla on
mahdollisuus olla tukemassa lapsen kehitystä ja hyvää vanhemmuutta. (Honkanen
2008: 84; Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: Opas työntekijöille 2004: 243.)

Mielenterveysongelmat aiheuttavat erityistuen tarvetta neuvolan suuntaan. Psykologilla
on ehkäisevän mielenterveystyön asiantuntijana luonnollisesti rooli mielenterveys-
ongelmista kärsivän lapsiperheen tukijana. Mielenterveyden ongelmia voi olla niin per-
heen vanhemmalla kuin lapsellakin. Tavallinen ongelma on synnytyksen jälkeinen ma-
sennus, jolla voi olla merkittäviä vaikutuksia varhaiseen vuorovaikutukseen ja sitä kaut-
ta myös lapsen kehitykseen sekä mielenterveyteen. Vanhempien mielenterveys ja kodin

olot vaikuttavat tutkitusti lapsen mielenterveyden kehittymiseen suotuisaan tai epäsuotuisaan suuntaan myöhemmällä iällä. Yhteistyö synnytyksen jälkeisen masennuksen hoidossa on tärkeää ja usein myös psykologin apu ja tuki on tarpeen. (Honkanen 2008: 54, 158; Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: Opas työntekijöille 2004: 17, 233.)

Psyykkisiä ongelmia voi olla myös perheen lapsella. Lapsuusiän mielenterveysongelmat vaikuttavat oppimiskykyyn, sosiaalisiin suhteisiin ja perheen sekä vanhempien jaksamiseen ja hyvinvointiin. Koulunkäynnin alkuvaiheessa yleisimmät ongelmat liittyvät tarkkaavaisuuteen, lukemiseen ja kirjoittamiseen. Psykologilla on terveyskeskuksessa osaltaan tärkeä rooli löytää erilaiset psyykkisen terveyden vaarantavat riskitekijät, jotta lapselle voidaan antaa ajoissa riittävää tukea lapsen hyvinvoinnin ja hyvän oppimiskyvyn varmistamiseksi. Hoitamattomina ongelmat voivat vaikuttaa aikuiselämään ja tuleviin sukupolviin vuorovaikutussuhteiden kautta. (Kurki - Koivuniemi-Iliev - Tuulos 2001: 6; Sunela 2009: 11.)

Vanhemmuudessa voi olla ongelmia, vaikka päihde-, väkivalta-, tai mielenterveysongelmaa ei perheessä olisikaan ja parisuhde toimisi muutenkin moitteettomasti. Viljamaa toteaa, että erityisesti psykologien työpanosta tulisi terveyskeskuksissa suunnata voimakkaammin vanhemmuuden tukemiseen. Hyödyntämällä terapeutista työskentelyä psykologi voi antaa tukea vanhemmuuteen sekä vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen ja kiintymyssuhteeseen. Vanhemmat voivat psykologin tuella löytää omat voimavaransa ja luoda toimivia verkostoja tuekseen. (Lukkarila - Pratch 2008: 3; Viljamaa 2003: 110.)

Vanhemman ja lapsen varhaista vuorovaikutusta pidetään merkittävänä sekä lapsen psyykkisen kehityksen että vanhemmuuden kannalta. Kiintymyssuhdeteorian mukaan ensimmäisen ikävuoden aikana vanhemman ja lapsen välille kehittyvä suhde on ratkaisevan tärkeä lapsen myöhemmälle psyykkiselle kehitykselle. Puutteelliseen vuorovaikutukseen voivat olla syynä vanhemman mielenterveysongelmat, vanhemman kiintymyssuhteen syntymättä jääminen tai vauvan masennus, kehityshäiriö, vaikea-asteinen erityisvaikeus tai kuulon ja näön häiriöt. Psykologin roolina on tehdä muiden ammattilaisten rinnalla lisäselvityksiä, jotta syyt vuorovaikutusongelmien takana selviävät ja vuorovaikutusta voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla. (Kurki - Koivuniemi-Iliev - Tuulos 2001: 8; Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: Opas työntekijöille 2004: 133.)

Vuorovaikutusongelmien lisäksi lapsen kehityksessä ja voinnissa voi olla muita ongelmallisia asioita, joiden selvittäjänä psykologi voi toimia yhteistyössä vanhempien ja neuvolan muiden ammattilaisten kanssa. Psykologi voi tarjota apua lapsen uniongelmiin, rauhoitteluvaikeuksiin, uhmakkuuteen, aggressiivisuuteen, pelkotiloihin, keskittymisvaikeuksiin, sopeutumisvaikeuksiin sekä oppimisvaikeuksiin. Mikäli lapsen kehityksessä vaikuttaa olevan viivästymiä, psykologi tekee tarkempia tutkimuksia. (Psykologipalvelut alle kouluikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen 2008.)

Psykologi tutkii lapsen vuorovaikutustaitoja, keskittymistä, silmän- ja käden yhteistyötä, näkö- ja kuulohavaintojen hahmottamista, puheen tuottoa ja ymmärtämistä, lapsen tunne-elämää sekä sosiaalista kehitystä. Tekemällä kehitystutkimuksia ja selvittämällä tarkemmin syitä kehitysviivästymien takana, psykologi voi tukea ja antaa ohjeita lapsen tukemiseen niin kodissa kuin esimerkiksi päiväkodissa. Psykologin tehtäviin kuuluu myös arvioida esimerkiksi dysfaattisten lasten tukitoimien tarvetta ja tehdä lausunto pidennettyä oppivelvollisuutta varten. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: Opas työntekijöille 2004: 36, 152; Psykologipalvelut alle kouluikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen 2008.)

Kehitysviivästymien lisäksi runsaasti tukea tarvitaan myös tilanteissa, joissa lapsi sairastaa pitkäaikaista somaattista sairautta, kuten diabetesta tai astmaa. Sairastavat lapset kohtaavat lukuisia psykologisia haasteita, joilla voi olla merkittäviä seurauksia heidän psyykkiselle terveydelleen ja sairaudesta toipumiselle. Mitä paremmin lapsi sopeutuu ja selviää stressiä aiheuttavista tilanteista, sopeutuu lääkehoitoon tai on hyväksynyt mahdollisen perheen ja yhteiskunnan antaman tuen, sitä paremmin hän toipuu sairaudestaan. Psykologi voi auttaa lasta ja vanhempia sopeutumaan hankalaan tilanteeseen. (Willen 2007:2.)

2.4 Psykologin työmenetelmät

Psykologin työhön terveyskeskuksessa kuuluu kunnasta riippumatta asiakastapaamisia. Tapaamisen aiheina voi olla esimerkiksi perhevalmennus, muistitestausta, kriisityö, kiputyö tai varhaisen vuorovaikutuksen koulutus. Kuten muidenkin asiakkaidensa kanssa psykologit käyttävät monenlaisia työmenetelmiä edistäessään lapsiperheiden terveyttä. He ottavat huomioon perheen, lapsen ja vanhempien tarpeet suunnitellessaan sopivaa

terapeuttista lähestymistapaa tukeakseen lapsiperhettä parhaiten. (Lukkarila - Pratch 2008: 1, 3; Sunela 2009: 5.)

Useimmiten psykologi tapaa asiakkaitaan vastaanotollaan, mutta tarvittaessa hän voi tehdä myös kotikäynnin tai järjestää tapaamisen jonkun neuvolan työntekijän, kuten terveydenhoitajan kanssa. Psykologi tekee myös runsaasti erilaisia yksilötutkimuksia. Yksilötapaamisten lisäksi psykologi voi järjestää pari- ja perhetapaamisia sekä erilaisia ryhmiä. Esimerkiksi odottaville äideille sekä äideille ja vauvoille voidaan järjestää lyhytkestoisia ryhmiä, joissa hyödynnetään psykodynaamista ryhmäpsykoterapiaa, psykoterapiaa sekä varhaisen vuorovaikutuksen ja vauvan kehityksen tukemisen elementtejä. Psykologit voivat lapsiperheitä tukiessaan hyödyntää myös esimerkiksi depressiokoulu- ja theraplay -työskentelymalleja. Depressiokoulu menetelmää käytetään pääasiassa masennuksen hoitoon, mutta sitä voidaan käyttää myös esimerkiksi raskaus- ja lapsivuodeajan ongelmien sekä lasten psyykkisen kasvun vaikeuksien hoidossa. Theraplay on menetelmä, jolla korjataan varhaisia tunne-elämän vaurioita ja rakennetaan uutta kiintymyssuhdetta lapsen ja vanhempien välille. (Niemi 2007: 4; Lukkarila - Pratch 2008: 1, 3; Sannemann 2003: 12.)

2.5 Psykologi moniammatillisessa yhteisössä

Psykologi on osa neuvolan moniammatillista asiantuntijatiimiä. Psykologin yhteistyö neuvolan ammattiryhmien kanssa näkyy parhaiten erilaisissa moniammatillisissa työryhmissä, joissa osallisina voi olla psykologin lisäksi terveydenhoitaja, lääkäri, perhetyöntekijä, puheterapeutti, fysioterapeutti, ravitsemusterapeutti ja suun terveydenhuollon henkilöstöä. Hallinnollisesti psykologi, puheterapeutti, fysioterapeutti, ravitsemusterapeutti ja suun terveydenhuollon henkilöstö eivät yleensä kuulu neuvolahenkilökuntaan. Moniammatillinen työryhmä voi olla tarpeen esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsen kehitys herättää epäilyksiä erityisvaikeuksista, jolloin eri ammattilaiset mukaan lukien psykologi tekevät selvityksiä lapsen kehityksestä ja tuen tarpeista. Eri ammattilaisten ja mahdollisuuksien mukaan myös perheen näkemykset kasataan yhteen moniammatillisessa työryhmässä, joka päättää yhdessä selvitysten riittävydestä sekä lapsen ja perheen tuen tarpeesta. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: Opas työntekijöille 2004: 32, 224)

Psykologi voi olla tarvittaessa lastenneuvolatyöryhmän edustaja tilanteessa, jossa kootaan työryhmä vanhemman psyykkisen kriisin vuoksi. Psykologi tuo siinä tilanteessa esille lapsen ja koko perheen näkökulmaa. Psykologi voi myös olla mukana työryhmässä, jossa kehitetään palveluita lapsiperheille. Erilaisten työryhmien lisäksi psykologilla on myös ohjauksellinen rooli työyhteisössään. Erityisesti psykologia konsultoidaan neuvolan ammattilaisten toimesta erityistukea tarvitsevien perheiden ongelmien kohdalla sekä mielenterveysongelmiin liittyen. Sen lisäksi, että psykologi tekee yhteistyötä neuvolan ammattilaisten kanssa hän voi vanhempien suostumuksella olla yhteydessä myös päivähoitoon ja muihin lapsiperheiden kanssa työskenteleviin tahoihin. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: Opas työntekijöille 2004: 37, 235; Lukkarila - Pratch 2008: 3; Psykologipalvelut alle kouluikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen 2008.)

3 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa neuvolassa työskentelevän psykologin roolia edistäessään lapsiperheiden terveyttä. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa Terveyttä edistävien työmenetelmien arviointi ja kehittäminen -projektia täydentävää tietoa psykologin roolista ja sen kehittämistarpeista lapsiperheiden terveyttä edistettäessä. Tavoitteen saavuttamiseksi esitettiin seuraava tutkimuskysymys:

1. Millainen on psykologin rooli lapsiperheiden terveyden edistäjänä neuvolassa?

Psykologin rooli lapsiperheiden terveyden edistäjänä on opinnäytetyön lähtökohta. Rooli voidaan kuitenkin käsittää hyvin monella tavalla. Psykologin roolia määrittävät esimerkiksi psykologin asiakkaat, moniammatillinen yhteistyö, työmenetelmät, vaikuttavuus ja kehittämistarpeet. Opinnäytetyön tavoitteen saavuttamiseksi on tarpeen esittää neljä lisätutkimuskysymystä, jotta psykologin rooli määrittyisi riittävän monipuolisesti. Nämä neljä tutkimuskysymystä ovat:

2. Millaisissa tilanteissa lapsiperheet tarvitsevat psykologin tukea?

3. Millaisia menetelmiä psykologi käyttää lapsiperheiden terveyttä edistäessään?

4. Minkälainen on psykologin työn vaikuttavuus psykologin näkökulmasta?
5. Miten psykologin työtä lapsiperheiden terveyden edistäjänä voisi kehittää?

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimuskysymykseen vastataksemme toteutimme viisi yksilohaastattelua Helsingin terveystieteiden keskuksen alaisuudessa toimiville psykologeille helmi- ja maaliskuussa 2010. Haastattelut toteutettiin projektin tutkimusluvan saamisen jälkeen (liite 2). Psykologeja tiedotettiin opinnäytetyöstä ja he valitsivat yhteiskokouksessaan haastatteluihin osallistuvat psykologit. Haastatteluun osallistuminen oli haastateltaville vapaaehtoista. Haastattelumenetelmäksi valitsimme teemahaastattelun, joka on opinnäytetyn tavoitteen saavuttamiseksi sopivin menetelmä. Haastatteluiden toteutuksen jälkeen litteroimme ja käsitelimme kerätyn materiaalin aineistolähtöistä sisällönanalyysia hyödyntäen.

4.1 Teemahaastattelusuunnitelma

Viiden psykologin haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Teemahaastattelu on erinomainen menetelmä tilanteissa, jossa vastaukset perustuvat haastateltavan omiin kokemuksiin ja haastattelijat eivät etukäteen osaa odottaa kaikkia vastauksia. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa kysymysten muoto on kaikille haastateltaville sama, mutta kysyjä voi vaihdella kysymysten järjestystä. Teemahaastattelussa käsitellään yksityiskohtaisten kysymysten sijaan tiettyjä ennalta suunniteltuja teemoja. Haastattelija toimii siis pitäen haastattelun tavoitteen ja teemat mielessään keskustelun aikana, mutta jättää haastattelun muodon ja kulun muuten vapaiksi. (Hirsjärvi – Hurme 2000: 47,48.)

Teemahaastattelu antaa haastattelijalle hyvän mahdollisuuden kysyä täydentäviä kysymyksiä tarpeen mukaan. Teemahaastattelu sopii myös hyvin tilanteisiin, jossa haastattelija kysyy asioita, joiden sanalliseen ilmaisemiseen haastateltava ei ole tottunut, vaikka hänellä olisikin vahva mielipide asiasta. Teemahaastattelu antaa paljon valtaa haas-

tattelun kulusta haastateltavalla, jonka seurauksena haastattelijan ennakkokäsitysten vaikutus jää pieniksi. Teemahaastattelu edellyttää huolellista aihepiiriin tutustumista ja haastateltavien tilanteen tuntemista, jotta haastattelu saadaan kohdennettua juuri tiettyihin teemoihin. (Hannila - Kyngäs 2008: 1,3; Routio 2005.)

Tutkimuskysymysten pohjalta päädyimme viiteen eri haastatteluteemaan, jotka ovat psykologin rooli, asiakkaat, työmenetelmät, työn vaikuttavuus ja työn kehittäminen. Kaikissa haastatteluissa käsiteltiin näitä samoja teemoja. Teemahaastatteluun ei kuulu kysymysten tarkka ennakkostrukturointi vaan periaatteena on, että kaikki kysymykset ovat avonaisia. Kysymykset muotoiltiin niin, että opinnäytetyön tekijöiden ennakkoletukset vastauksista on minimoitu. Haastatteluja varten valmisteltiin teemahaastattelurunko (liite 3), jota käytettiin haastatteluiden toteutuksessa. Jokainen teema alkaa laajalla teemaa käsittelevällä avoimella kysymyksellä, jonka jälkeen siirrytään teemakohtaisesti tarkempiin avoimiin kysymyksiin. Kysyimme haastattelun aikana tarkentavia kysymyksiä rungon ulkopuolelta tarpeen mukaan. (Hirsjärvi – Hurme 2000:106.)

Haastateltavat saivat ennen haastattelua saatekirjeen (liite 4), jossa kerrottiin haastattelun tarkoitus ja opinnäytetyön taustalla olevat tahot. Kirjeen avulla on myös pyydetty lupa haastattelua varten sekä ilmoitettu haastatteluiden nauhoittamisesta. Haastattelut toteutettiin psykologien vastaanotoilla, jotta ympäristö olisi mahdollisimman rauhallinen ja luonteva psykologeille ja haastateltavat voisivat keskittyä mahdollisimman hyvin haastatteluun. (Vilka 2005: 115.)

4.2 Teemahaastatteluiden toteutuminen

Haastattelut toteutettiin suunnitellusti kolmen viikon aikana ilman suurempia ongelmia. Jokaista haastattelua ennen varmistimme, että haastateltava on saanut saatekirjeen ja on tietoinen sen sisällöstä, kuten haastattelun nauhoittamisesta. Kaikki haastattelut toteutettiin suunnitelman mukaisesti psykologien omissa rauhallisissa vastaanottotiloissa. Haastatteluiden keskipituudeksi muodostui 62 minuuttia 22 sekuntia, joka vastasi tavoiteltua tuntia. Haastatteluiden pituudessa oli kuitenkin paljon hajontaa pisimmän haastattelun kestäessä puolitoista tuntia ja lyhimmän alle neljäkymmentä viisi minuuttia.

Haastattelut toteutettiin yhtä lukuun ottamatta kahden henkilön toimesta. Toinen haastattelijoista keskittyi haastattelemaan teemahaastattelusuunnitelman pohjalta ja toinen käyttämään digitaalista nauhuria sekä esittämään täydentäviä kysymyksiä. Tehtäväjako vaihdeltiin eri haastatteluissa. Haastatteluista häiritseviä nauhurin käytön ongelmia tai muitakaan haastattelua häiritseviä tekijöitä ei esiintynyt. Yhdessä haastatteluista oli mukana vain yksi haastattelija ajallisesta sekaannuksesta johtuen.

4.3 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysillä on mahdollista analysoida hankittua aineistoa systemaattisesti ja objektiivisesti. Sen avulla pystytään tuottamaan tiivistetty muoto hankitusta aineistosta ja sitä kautta saamaan vastauksia esitettyihin kysymyksiin. Analysoitu aineisto on tämän opinnäytetyön kohdalla haastattelunauhoitteista litteroidut haastattelutekstit. Litteroitua tekstiä on 58 sivua rivivälillä yksi ja fontilla Times New Roman koolla 12 kirjoitettuna. Litteroitu teksti purettiin aineistolähtöistä eli induktiivista sisällönanalyysiä hyödyntäen. Psykologin roolin määrittämiseksi litteroiduista teksteistä muodostettiin pelkistettyjä ilmaisuja vastaamaan viiteen tutkimuskysymykseen. Pelkistetyt ilmaisut ovat yksittäisiä sanoja, lauseita ja virkkeitä. Pelkistetyt ilmaisut koodattiin viidellä värillä niin, että tietty väri vastasi tiettyä tutkimuskysymystä. Viidestä haastattelusta kertyi yhteensä 509 pelkistettyä ilmaisua. (Tuomi - Sarajärvi 2009: 105; Vilka 2005: 140.)

Roolia koskevan tutkimuskysymyksen yksi alle tuli 29 pelkistettyä ilmaisua. Toisen asiakkaisiin liittyvän tutkimuskysymyksen alle tuli 131 pelkistettyä ilmaisua. Eniten pelkistettyjä ilmauksia tuli menetelmiä käsittelevän tutkimuskysymyksen kolme alle, jonka alle löytyi litteroiduista teksteistä 238 ilmaisua. Vaikuttavuutta koskevan tutkimuskysymyksen neljä alle tuli 62 pelkistettyä ilmaisua ja kehittämiseen liittyvän tutkimuskysymyksen viisi alle 49 ilmaisua. Induktiivisessa sisällönanalyysissä aikaisemman teoria-tiedon vaikutus kerätyn materiaalin analyysissä on tarkoitus olla mahdollisimman vähäinen. Sisällönanalyysin lopputulos tehtiin haastattelumateriaalista nousseiden pelkistettyjen ilmaisujen pohjalta yrittämällä ymmärtää haastateltavia heidän omasta näkökulmastaan. Pelkistettyjen ilmaisujen ryhmittelyn jälkeen alettiin etsiä haastatteluissa toistuvia ja samankaltaisia ilmaisuja, joista muodostaa vastauksia tutkimuskysymyksiin. (Tuomi - Sarajärvi 2009: 95–96, 108, 113.)

5 HAASTATTELUTULOKSET

Haastattelutulokset on jaettu viiteen osioon vastaamaan viiteen esitettyyn tutkimuskysymykseen. Asiakkaiden tukitarpeiden ja työmenetelmien alla olevat pelkistetyt ilmaisut jaettiin vielä kolmeen pienempään osioon tukitarve- ja työmenetelmäosuuksien laajuuden vuoksi. Haastattelutulosten avulla saavutetaan opinnäytetyön tarkoitus, joka on kartoittaa neuvolassa työskentelevän psykologin roolia edistäessään lapsiperheiden terveyttä.

5.1 Rooli neuvolassa

Yksilön rooli määrittyy asemaan kohdistuvien odotusten kautta. Psykologit näkivät haastatteluissa vahvasti omaksi roolikseen asiantuntijan roolin neuvolassa. Psykologin asiantuntemus on erityisesti ihmisen normaalin toiminnassa ja ehkäisevässä mielenterveytyössä. Psykologit edistävät lapsiperheiden terveyttä suojaamalla erityisesti lapsen kehitystä ja mielenterveyttä. Psykologi on asiantuntija ja erityistyöntekijä neuvolassa, joka auttaa vanhempia kohtaamaan hyvin monenlaisia vanhemmuuteen liittyviä haasteita. Yksi psykologeista kuvasikin olevansa yleismies Jantusena perusterveydenhuollossa johtuen psykologin vastaanotolla käsiteltävien haasteiden monimuotoisuudesta.

Mitähän se rooli nyt sit tarkoittaa, että tota kai se on varmaan asiantuntijarooli omalla alallaan, että terveydenhoitajat ja lääkärit ohjaa psykologille sitten, kun alkaa tulla heidän vastaanotollaan sellaista asiaa, mikä ei enää kuulu heidän siihen ammattikuvaansa, tai jossa tarvitaan ehkä enemmän semmoista syventävää asian käsittelyä tai selvittelyä lapsen kehityksessä tai sitten äidin ja isän, lapsen äidin ja isän niin kun niissä omissa pulmissa ja kasvatusasioissa, et asiantuntija on varmaan se semmonen.

Helsingin terveyskeskuksissa toimivat psykologit toimivat äitiys- ja lastenneuvolaasiakkaiden sekä heidän perheidensä parissa, mutta eivät varsinaisesti kuulu neuvolan henkilöstöön. Tästä huolimatta psykologit kokevat olevansa osa porukkaa ja neuvolayhteisöä täydentämällä neuvolan peruspalveluita omalla asiantuntijaroolillaan. Psykologit

kokevat olevansa erityistyöntekijöitä, jotka täydentävät neuvolan peruspalveluita, mutta ovat silti tasavertaisessa asemassa muihin työntekijöihin.

Samalla kun psykologit kokivat roolinsa olevan osa neuvolan työryhmää, psykologien sanoista välittyi myös kuva psykologin työn itsenäisestä roolista. Koska psykologit ovat työyhteisöissään ainoita ammattinsa edustajia, psykologit toimivat hyvin itseohjautuvasti ja ilman merkittävää vertaistukea. Itsenäisyys koettiin sekä positiivisena että negatiivisena puolena psykologin työssä. Yleisesti ottaen psykologit kokivat, että psykologin rooli ei ole kauheasti muuttunut ajan saatossa.

No kyl mä miellän sillä lailla, et oon ihan tiimin jäsen, et tietysti kauheen itsenäisesti työtä tehdään ja enemmän se tavallaan se vuoropuhelu on sit konsultaatioita ja tota et soitetaan puhelimella tai lähetetään muuten viestiä.

5.2 Asiakkaiden tukitarpeet

Psykologit pyrkivät toimimaan matalan kynnyksen apuna äitiys- ja lastenneuvolan asiakkaille ja heidän perheilleen sekä olemaan valmiina auttamaan erilaisissa normaaliin kehitykseen liittyvissä ongelmissa. Neuvolan asiakkaat hakeutuvat psykologille monien eri syiden vuoksi. Odotusajan ongelmat, lapsen normaalin kehityksen pulmat sekä vanhempien ja parisuhteen ongelmat ovat keskeisiä syitä psykologille hakeuduttaessa. Tarve erilaisille psykologien palveluille on haastateltavien mukaan kasvanut ajan saatossa. Ihmiset ovat aikaisempaa tietoisempia tarjolla olevista palveluista ja oppineet käyttämään psykologin palveluita aiempaa enemmän. Haastatteluissa psykologit kuitenkin myös arvelevat, että tieto psykologin palveluista ja psykologin olemassa olosta unohtuu silti useimmilta neuvolan asiakkailta. Eräs haastatelluista kertoi, että psykologin palveluista muistuttaa mm. äitiyskorttiin liimattava psykologin yhteystiedot sisältävä tarra.

Helsingissä psykologille ei tarvitse lähetettä, vaan asiakkaat ottavat itse yhteyttä psykologiin terveydenhoitajan, lääkärin tai päivähoidon ohjaamina. Psykologin vastaanotolle pääsee tarvittaessa nopeastikin. Psykologit pitävät kalenterinsa tyhjänä antamalla asiakkaille vain seuraavan tapaamisajan. Poikkeuksena ovat tutkimuskäynnit. Akuuttitilanteissa psykologi pystyy vastaanottamaan asiakkaan jo seuraavana päivänä perumalla puhelinajan. Ensimmäisen tapaamisen ajankohdan psykologi katsoo tilannekohtaisesti,

mutta useimmiten ensimmäinen tapaaminen menee yhteydenotosta muutaman viikon päähän.

5.2.1 Odotusajan tukitarpeet

Psykologi aloittaa tulevan lapsiperheen tukemisen jo lapsen odotusaikana. Osa odottavista äideistä ja isistä tarvitsee psykologin tukea valmistautuessaan vanhemmuuteen ja sen tuomaan vastuuseen. Syynä psykologilla käymiseen voi olla myös henkisesti paljon kuormittava keskenmeno tai raskauden keskeytyminen. Synnytyspelosta kärsivät odottajat ohjataan usein psykologille, jossa he voivat käydä ammattilaisen kanssa läpi tunteitaan ja mieltä askarruttavia asioita. Synnytyspelon taustalla voi olla esimerkiksi aiempi traumaattinen synnytyskokemus tai huono kohtelu synnytyssairaalassa. Haastateltavat kertoivat, että äidin masennus- tai ahdistusoireet ovat myös yleinen syy tulla psykologille raskausaikana ja synnytyksen jälkeen. Usein vastaanotolle hakeudutaan myös raskaudenaikaisten perhe- tai parisuhdekriisien takia.

Odotusaikaan liittyy erilaisia pulmatilanteita, ajatuksia ja tunnelmia, joita on hyvä käydä ammattilaisen kanssa lävitse. Vauvan syntymä ja sitä kautta tapahtuva suuri elämänmuutos mietityttää vanhempia. Monilla pariskunnilla nousee pintaan oma lapsuus-aika, äideillä äitiusuhde ja isillä isäsuuhde, joiden pohjalta oma rooli vanhempana mietityttää. Raskaus muuttaa äidin ja isän identiteettiä. Tulevat vanhemmat ovat halukkaita keskustelemaan elämästä lapsen syntymän jälkeen. Psykologit voivat tavata raskaana olevaa tai hänen kumppaniaan koko raskausajan tasaisin väliajoin.

Äidit tulee esimerkiksi, et nyt mä haluan niin ku, et mul on ollu sitä ja sitä mun lapsuudessa ja kaikessa, et mä en haluu jatkaa sitä mun lapsille. Eli useinhan ongelmat menee sukupolvelta toiselle ni sit on tämmösiä ihmisiä, jotka tajuu tän ja haluu sen poikki. Ja kun niillä on se halu ja ne lähtee liikkeelle ni niille saa sen poikki, et siinä mielessä tää niinku lapsen odotusaika, vauva-aika on hirveen merkittävää aikaa ja sitten kun me ollaan olemassa.

5.2.2 Lapsen normaalin kehityksen tukeminen

Lapsiperheet tarvitsevat usein psykologin apua lapsen normaalin kehityksen tukemisessa. Haastatellut kertovat, että työhön kuuluu hyvin paljon tavallisten lasten kasvatuksen ohjaamista tavallisille vanhemmille. Vanhemmille on tärkeä kertoa lapsen normaaleista kehityskriiseistä ja antaa heille työkaluja arkipäiväiseen selviytymiseen lapsen kanssa. Vanhemmat voivat hakeutua vastaanotolle esimerkiksi vauvan uni- tai syömisongelmien takia. Myös sisaruskateus on yleinen ongelma. Psykologit kertovat asiakaskuntaansa kuuluvan runsaasti perheitä, joissa uuden lapsen syntymä on aiheuttanut mustasukkaisuutta ja sisaruskateutta perheen esikoisessa. Uhmaikäisten lasten vanhemmat tarvitset myös erityistä tukea ja kasvatusneuvoja haasteellisen jakson aikana, jolloin lapsen oman tahdon kehittyminen voi aiheuttaa voimakkaita tunteita sekä lapsessa että vanhemmissa.

Vanhemmat voivat hakeutua psykologille erilaisten lapsen käyttäytymiseen, vuorovaiikutukseen tai tunne-elämään liittyvien ongelmien takia. Myös kielelliset ongelmat ja lapsen aggressiivisuus ovat tavallisia ongelmia. Psykologin rooli kasvatusneuvoina on auttaa vanhempia löytämään uusia työkaluja ja varmuutta kasvatukseen sekä luoda vanhemmille uskoa lapsen hyvään tulevaisuuteen. Ratkaisun löytäminen yksittäiseen ongelmaan voi vahvistaa vanhempien itseluottamusta pysyvästi ja auttaa vanhempia selviämään jatkossa kasvatusongelmista aikaisempaa paremmin.

Leikki-ikäisten lasten vanhemmat voivat hakeutua psykologille lapsen ylivilkkauden, tottelemattomuuden tai ryhmässä toimimisen ongelmien vuoksi. Lapsella voi olla myös emotionaalisia ongelmia, joiden takia käynti psykologilla voi olla paikallaan. Näiden lisäksi lapsella voi olla esimerkiksi pulmia oppimisessa tai kielellisiä vaikeuksia. Osana psykologin työtä onkin tutkia lasten kehitysviiveitä. Mahdollisen kehitysviiveen psykologi voi todeta erilaisilla testeillä, arvioinneilla ja havainnoimalla lapsen toimintaa. Jos lapsella todetaan kehitysviive, auttaa psykologi kuntoutuksen suunnittelussa.

5.2.3 Vanhempien ja parisuhteen tukitarpeet

Haastatellut psykologit kertoivat vanhempien tukitarpeiden liittyvän vanhemmuuden haasteiden lisäksi usein parisuhteeseen. Lapsen syntymä vaikuttaa parisuhteeseen vanhempien kahdenkeskisen ajan vähentyessä ja työnjaon muokkautuessa. Psykologi voi auttaa parisuhteessa ilmenevissä ongelmatilanteissa ja kriiseissä. Parisuhdeongelmiin on tärkeä puuttua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ongelmien kasautumisen ja pahen-

tumisen ehkäisemiseksi. Erään haastatellun mielestä parisuhdeongelmat psykologin vastaanotolla ovat lisääntyneet. Yksi psykologeista toi kuitenkin ilmi, että parisuhdeongelmien hoitaminen ei kuulu varsinaisesti psykologin työnkuvaan neuvolassa vaan parisuhdeongelmat ohjataan eteenpäin.

Psykologit pitävät rooliaan vanhempien mielenterveyden tukijana erittäin tärkeänä. Vanhempien lievät ja keskivaikeat masennustilat ovat melko yleisiä ja niissä psykologin keskusteluavusta on usein hyötyä. Tavoitteena on saada aikaan pysyviä muutoksia asiakkaan psyykkisessä hyvinvoinnissa ja tapaamisia psykologin kanssa jatketaan niin pitkään, kun on tarpeellista. Psykologit auttavat vanhempia myös muissa ongelmissa, kuten erilaisissa pelko- ja ahdistustiloissa sekä äidin jaksamiseen liittyvissä asioissa. Äidin ja vauvan vuorovaikutuksen ongelmat ovat myös yksi merkittävä psykologille hakeutumisen syy.

Psykologi on perheen hyvinvoinnin tukija ja auttaja kriisitilanteissa, kuten äkillisissä kuolemissa. Psykologi vahvistaa perheen voimavaroja ja voimistaa vanhempien luottamusta kykyihinsä kasvattaa terve ja hyvinvoiva lapsi. Myös tilanteessa, jossa isovanhemmat eivät kunnioita lapsiperheen rajoja, psykologi voimistaa vanhempien luottamusta vanhemmuuteensa ja auttaa vanhempia asettamaan rajat isovanhemmille. Useimmiten tukea tarvitsevat nuoret vanhemmat, mutta myös vanhemmiten ensimmäisen lapsensa saava pariskunta, voi tarvita runsaasti tukea.

Vanhemmat voivat tarvita psykologin palveluita myös sosiaalisissa ongelmissa. Eräs psykologi kertoo tapaavansa jonkin verran myös perheväkivallasta kärsineitä äitejä, sekä päihteiden ongelmakäyttäjiä. Alkoholiongelmaiset vanhemmat ohjataan kuitenkin pääsääntöisesti A-klinikalle tai perheterapian yksikköön. Perheen väkivaltatilanteissa psykologit perheet ohjataan turvakoteihin, sosiaalitoimen varhaiseen tukeen tai lastensuojelun perhetyön tuen piiriin.

5.3 Työmenetelmät

Psykologit kokevat vahvasti olevansa keskustelijoita ja keskusteluavun tarjoajia asiakkailleen. Keskusteluapu on ensisijainen tukimuoto aikuisten kanssa työskennellessä. Lasten kanssa työskennellessä painottuvat enemmän toiminnalliset muodot, kuten eri-

laiset testit, pelit ja leikit. Lapsiasiakkaan kohdalla painopiste on lapsen voimavarojen tukemisessa ja sitä kautta kehityksen tukemisessa. Vanhemmat on tärkeä saada tunnistamaan lapsen voimavarat ja tukemaan niitä kotona. Työkokemus auttaa psykologeja löytämään perhekohtaisia tukikeinoja lapsiperheen kohtaamiin haasteisiin.

Aika usein ihan riittää vaan se, että on vaan joku jonka kanssa keskustella ja käydä sitä tilannetta läpi. Sit tosiaan halutaan tavallaan jakaa sitä omaa huolta jonkun kanssa, että parhaimmillaan se lähtee aika pienilläkin asioilla liikenteeseen ja muuttumaan.

5.3.1 Työmenetelmät lasten kanssa

Lasten kanssa työskennellessä työmenetelmiä ovat lasten toimintakyvyn ja vahvuuksien tarkastelu ja havainnointi erilaisien toiminnallisten menetelmien ja testien avulla, sekä vanhempien haastattelu. Lasten kanssa tärkeää on selvittää mahdollisen oireen taustalla oleva syy, eikä keskittyä itse oireen hoitamiseen. Psykologit tapaavat lapsiasiakkaitaan vastaanotollaan, päiväkodissa sekä lapsen kotona.

Ja sit se sit kuitenkin mun mielestä on sitä kasvatuksen perusohjaamista. Etsitään niitä keinoja vanhemmille ja mietitään mitkä sen lapsen hyvät voimavarat on ja miten me hyödynnettäis niitä niin, että se niinku lapsen kehitys ja kasvatusta onnistuis mahdollisimman hyvin.

Psykologit käyvät päiväkodeissa havainnoimassa ja tarkkailemassa asiakkaana olevia lapsia, jotta psykologit näkevät lapsen käyttäytymisen lapselle luonnollisessa ympäristössä, jolloin mahdolliset kehitysviiveet on helpompi havaita kuin vastaanotolla. Erityisesti vaikeudet toimia ryhmässä on helpoin havaita päiväkodissa. Leikin havainnointi on lasten kanssa työskennellessä keskeinen työmenetelmä. Psykologit tekevät myös jonkin verran kotikäyntejä etenkin vauvaperheiden luo, mikäli he kokevat, että äidiltä kuluu kohtuuttomasti voimia vastaanotolla käymiseen.

Tavanomainen lapsen tutkimusjakso alkaa yleensä vanhempien kanssa tehtävällä tilanteen arviolla, jonka jälkeen psykologi tapaa lapsen muutaman kerran. Tapaamisten pohjalta tehdään perusarvio. Mahdollisesti konsultoidaan myös päiväkotia. Lopuksi psykologi tapaa vanhemmat uudelleen ja käy läpi tutkimustulokset sekä suunnittelee mahdollista kuntoutusta. Tavallisesti lapsi tapaa psykologia 2-4 kertaa. Usein seuranta tapahtuu päiväkodissa käytyjen konsultaatioiden kautta.

Psykologit tekevät paljon erilaisia tutkimuksia ja testejä lapsen kehitystä selvittääkseen. Testejä käytetään yleensä vain yli 3-vuotiaiden lasten kohdalla. Psykologit käyttävät esimerkiksi WISC – testin versiota WPPSI-III sekä NEPSYä eli lasten neuropsykologista tutkimusta. Käytössä on myös VMI eli visiomotorinen testi, joka mittaa silmän ja käden yhteistyötä, sekä MVPT-testi, joka on motoriikasta vapaa hahmotustesti. Erilaiset kognitiiviset tutkimusmenetelmät ovat myös käytössä. Projektiivisista testeistä psykologit kertovat käyttävänsä joskus tarinankertomistestiä (Düss).

Mä tutkin lapsia ihan testeillä eli meillä on ihan tiettyjä virallisia tutkimusmenetelmiä, jotka on siis tieteellisesti tutkittuja menetelmiä, joilla voidaan testata niin kuin lapsen kehityksen eri osa-alueita.

Myös erilaiset toiminnalliset menetelmät, kuten piirtäminen ja leikin havainnointi, ovat lasten kohdalla keskeisiä tutkimusmenetelmiä. Haastateltujen mukaan eri psykologit käyttävät erilaisia tutkimusmenetelmiä. Esimerkiksi yksi psykologeista kertoi pitävänsä persoonallisuustestien tekemistä lasten kohdalla turhana, mutta sanoi myös tietävänsä, että osa pitää persoonallisuustestejä hyödyllisenä.

Mä lähen siitä, et lapsen persoonallisuutta ei oo mitään järkeä määritellä vaan et meidän täytyy tukea sen toimintakykyä ja tukea sen hyvinvointia ja sit tavallaan jos, jos niissä on isoi haasteita, niin sit lähetetään lastenpsykiatriaan ja ne tekee sit niitä vankalla kokemuksella ja tietämyksellä niinkuin parhaaksi katsovat.

Psykologit laativat lapsista paljon erilaisia lausuntoja esimerkiksi päiväkodille ja koululle. Kouluille neuvoloissa työskentelevät psykologit tekevät kouluvalmiuksien arviointeja ainoastaan entisistä asiakkaistaan. Psykologin työajasta merkittävä osa kuluu kirjallisiin töihin. Lapsista tehtävien lausuntojen lisäksi aikaa menee käyntien kirjaamisessa Pegasokseen. Käynnit kirjataan psykologien mukaan melko niukasti, mutta kuitenkin niin, että asiakkaasta on riittävästi tietoa myöhempiä käyntejä varten ja psykologin oma oikeusturva on kunnossa.

5.3.2 Työmenetelmät vanhempien kanssa

Voimaannuttava keskustelu, eli keskustelu, jossa lähtökohtana ovat lapsen tai aikuisen voimavarat ja niiden tukeminen, on keskeisin psykologin työmenetelmä aikuisten kanssa työskennellessä. Osa psykologeista käyttää voimaannuttavan keskustelun lisäksi psy-

koterapiamenetelmiä hyväkseen vanhemman mielenterveyttä tukiessaan. Lapsen kasvatukseen liittyvissä ongelmissa psykologit kertovat tapaavansa usein ainoastaan vanhempia, joiden kanssa keskustelemalla käydään askarruttavia asioita lävitse. Psykologit pyrkivät voimaannuttamaan vanhempia ja tarjoamaan heille työkaluja arjessa jaksamiseen ja lapsensa kehityksen tukemiseen. Psykologi auttaa vanhempia ymmärtämään lapsen kieltä ja toimii aikuisen tulkkina lapsen maailmaan.

...se oire ei oo oleellinen, vaan se mikä sen takana on, ni sen valottaminen vanhemmille auttaa heitä ymmärtämään sitä ja menemään niin ku lapsen käyttäytymisen taakse, tutkimaan lapsen niin ku sisäistä maailmaa...

Psykologit voivat antaa vanhemmille konkreettisia kasvatusohjeita, ehdotuksia ja suosituksia. Joskus on kuitenkin hyvä, että myös lapsi on mukana vastaanotolla. Esimerkiksi äidin ja vauvan vuorovaikutuksen ongelmissa psykologi voi konkreettisesti näyttää äidille vuorovaikutusta lisääviä vauvan hoitomuotoja.

Mä käytän tosiaan tämmöstä haastattelevaa tutkivaa otetta, kun mä oon tekemisissä vanhempien kanssa eli eli se on keskustelua, dialogia ja joskus se on hyvin konkreettista ohjantaa, neuvontaa.

Psykologit käyttävät aikuisten kanssa myös erilaisia kyselylomakkeita ja haastatteluja. Testejä aikuisten kanssa työskennellessä käytetään harvoin. Psykologit saattavat tehdä vanhemmille BDI:tä, EPDS:ää ja muita masennustestejä, mikäli terveydenhoitaja ei ole niitä tehnyt. Parisuhteen ja vanhemmuuden ongelmissa psykologit käyttävät keskustelun apuna erilaisia roolikarttoja tai tekemällä kyselyitä perheen tai parisuhteen voimavaroista. Erilaisten ryhmien pitäminen ja ryhmätoiminta oli vähäistä kaikilla haastatelluilla psykologeilla. Psykologit voivat pitää myös esimerkiksi leikkipuistoissa tai äiti-lapsi-kahvilassa yleisiä keskustelutilaisuuksia, joihin kaikilla kiinnostuneilla on vapaa pääsy.

Käyntien määrä psykologille katsotaan tilannekohtaisesti. Aikuisten kohdalla hoitoprosessit ovat yleensä pidempiä kuin lasten kohdalla. Käyntien intensiivisyys voi vaihdella viikoittaisista käynneistä kuukauden välein tapahtuviin käynnteihin. Tyypillisimmin tapaamiset ovat viikkoa harvemmin, jotta muutokselle on riittävästi aikaa. Käynnit voidaan myös jaksottaa esimerkiksi viiteen intensiiviseen käyntikertaan, joiden jälkeen on pidempi tauko ennen seuraavaa viittä käyntiä.

Tavallinen kuntoutusjakso alkaa haastattelulla, jossa kartoitetaan vanhemman tai perheen senhetkinen tilanne. Ensimmäisellä tapaamiskerralla mennään kuitenkin jo varsin

syvälle ongelman ratkaisemiseksi. Tämän jälkeen asiakkaan kanssa toteutetaan tarvittava määrä terapeutisia käyntejä, joiden jälkeen suoritetaan arviointi toteutuneesta kuntoutusjaksosta ja tehdään yhteenveto. Käynnit lopetetaan, kun asiakas ja psykologi ovat yhtä mieltä tapaamisten päättymisestä. Usein sovitaan kuitenkin seurantakäynti muutama kuukauden päähän, jolloin kartoitetaan senhetkinen tilanne ja tarvittaessa sovitaan lisää käyntejä psykologille tai ohjataan asiakas tarvittavaan jatkohoitoon. Monet asiakkaat kuitenkin peruvat seurantakäynnin asioiden järjestyttyä. Asiakkaat voivat tarvittaessa olla yhteydessä psykologiin myös ennen seurantakäyntiä.

5.3.3 Moniammatillinen yhteistyö

Lapsiperheiden terveyttä edistääkseen psykologi on päivittäisessä yhteistyössä moniin eri tahoihin niin neuvolan sisällä kuin sen ulkopuolellakin. Suurin osa psykologien asiakkaista tulee vastaanotolle terveydenhoitajan, lääkärin tai päiväkodin ohjaamina. Psykologin yhteistyökumppaneihin kuuluvat terveydenhoitajan, lääkärin ja päiväkodin ohella myös perheneuvola, lasten psykiatrinen poliklinikka, lastensuojelu, synnytyssairaalat, Lastenlinna, psykiatrinen sairaanhoitaja, puheterapeutti, foniatri, neurologi, leikkipuisto, erityislastentarhanopettaja, pari- ja perheterapiapalvelut sekä aikuispsykiatrin poliklinikka.

Psykologin asiantuntijaroolista johtuen psykologin tekemä moniammatillinen yhteistyö ilmenee usein konsultaation muodossa. Konsultaatio näkyy psykologin työssä neuvon kysymisenä joko psykologilta tai psykologin toimesta sekä psykologille ohjaamisena. Psykologi joutuu usein ohjaamaan perheitä myös eteenpäin, kun lapsiperheen ongelmat ovat liian suuria psykologin resursseille. Psykologi käy erilaisissa moniammatillisissa konsultaatiotapaamisissa, joissa käsitellään asiakastapauksia.

Sitten kuuluu tää konsultointi eli oman henkilökunnan lähinnä nyt neuvolahenkilökunnan terveydenhoitajien ja lääkäreiden konsultointi ja sitten päivähoitoon aika paljon ja sitten on tää yhteistyö eri näiden päivähoiton ja sitten lastensuojelun ynnä muiden kanssa tässä työssä.

Psykologin resurssit auttaa eivät kaikissa tilanteissa riitä. Yksi psykologin tehtävistä on seuloa lisätutkimuksia ja eniten tukea tarvitsevat lapsiperheet sekä ohjata heidät eteenpäin. Hankalimpien tapausten eteenpäin ohjaaminen antaa psykologille mahdollisuuden auttaa lapsiperheitä perustason ongelmissa. Esimerkiksi pari- ja perheterapiatapausten

kohdalla psykologi tekee tapauskohtaisesti päätöksen auttaako paria itse vai ohjaako heidät eteenpäin pari- ja perheterapiayksikköön. Mikäli asiakkaalla on raskaampi masennus tai muu psyykinen häiriö, psykologi ohjaa asiakkaan eteenpäin aikuispsykiatrian poliklinikalle. Tarvittaessa psykologi voi ohjata lapsiperheen perheneuvolaan esimerkiksi suurien vuorovaikutusongelmien vuoksi. Vauvan uniongelmissa auttaa puolestaan HUS:in tassu-unikoulu. Lasten psykiatrian poliklinikalle ohjataan lapsia tarvittaessa.

No se näkyy ehkä ennen kaikkea just näitten konsultaatioiden muodossa, mut myös niin et ei pelkästään, että multa kysytään asioita ja mietitään esimerkiks hoitopolkuja, et yhtä laillahan mä konsultoin sit esimerkiks lastenpsykiatrian poliklinikkaa tai perheneuvola tai lääkäreitä siitä, että mitä he aattelee täs tilanteessa olis jotenkin järkevää toimii ja ja mihin mihin tavallaan sitten vaikka perhe ohjautuu.

Keskeisimmiksi yhteistyötahoiksi psykologille nousivat haastatteluissa neuvolaterveydenhoitajat ja päiväkotit. Osa haastateltavista korosti yhteistyötä terveydenhoitajan ja osa päiväkodin kanssa psykologille tärkeimpänä. Neuvolaterveydenhoitajan lisäksi psykologit tekevät neuvolassa yhteistyötä lääkärin ja puheterapeuttien kanssa. Puheterapeutti ei psykologin tapaan kuulu varsinaisesti neuvolan henkilökuntaan. Psykologit toimivat yhteistyössä lääkärin kanssa mm. lääkitystä ja jatkotutkimuksia harkittaessa.

Yhteydenpito terveydenhoitajiin ja lääkäreihin tapahtuu haastateltavien mukaan mm. palavereissa, puhelimella, juttelemalla henkilökunnan tiloissa ja Pegasos-postilla. Helsingissä toimivien psykologien vastuulla on useampia neuvoloita, mutta psykologin vastaanotto sijoittuu vain yhdessä neuvolassa. Yhteydenpito samassa neuvolassa toimiviin terveydenhoitajiin ja lääkäreihin onnistuu siis myös esimerkiksi henkilökunnan ruokatilassa. Lisäksi psykologit tapaavat terveydenhoitajia psykologin ja terveydenhoitajien välisissä keskustelu- ja konsultaatiotilaisuuksissa. Psykologit tapaavat terveydenhoitajia myös terveydenhoitajien Varhainen vuorovaikutus -työnohjausryhmissä, joita psykologit ohjaavat. Lähetejärjestelmää käytetään vain vähän tiedon välittämiseen.

Terveydenhoitajat saavat viisivuotistarkastuksen, EPDS-testin ja neuvolapsykologin esitteen kautta ohjeistusta siihen, milloin ohjata perhe psykologille. Ohjeet ovat kuitenkin varsin epäselvät. Myös Lenessä on omat ohjeistuksensa. Ohjeistuksia tärkeämmäksi haastatellut kokivat kuitenkin luottamuksellisen suhteen terveydenhoitajiin.

Päiväkodissa työskentelevät lastentarhanopettajat ja lastenhoitajat ovat toinen keskeinen psykologin yhteistyökumppani neuvolan ohella. Yksi haastatelluista nosti päiväkodin psykologin tärkeimmäksi yhteistyökumppaniksi. Psykologi pitää yhteyttä päiväkodin henkilöstöön puhelimitse sekä asiakaskäynneillään päiväkodissa. Psykologi tapaa päivähoiton henkilöstöä myös päiväkodissa pidettävissä kuntoutussuunnitelmapalaverissa, joissa myös vanhemmat ovat mukana. Psykologit käyvät päiväkodeissa tarkkailemassa lapsia, jolloin psykologit saavat tietoa lapsen hyvinvoinnista ja käyttäytymisestä myös päiväkodin henkilöstöltä. Psykologit hankkivat päiväkodista tietoja lapsesta vanhempien luvalla. Lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien ohella tärkeä yhteistyökumppani psykologeille ovat kiertävät erityislastentarhanopettajat. Psykologit pitävät erityislastentarhanopettajien kanssa yhteisiä kokouksia. Erityislastentarhanopettajat ohjaavat lapsiperheitä osaltaan myös psykologin vastaanotolle.

5.4 Työn vaikuttavuus

Psykologit kokevat työnsä erittäin tärkeänä ja vaikuttavana. Työn vaikuttavuus korostuu varhaisen puuttumisen kautta. Kaikki haastateltavat pitävät varhaista puuttumista erilaisiin ongelmiin ja lapsen kehitysviiveisiin erittäin tärkeänä, koska silloin ongelmat eivät ehdi kasaantua ja ovat helpommin ratkaistavissa. Mitä varhaisemmassa vaiheessa asiakas tulee psykologin vastaanotolle, sitä paremmat ovat psykologin auttamismahdollisuudet ja mahdollisuudet kuntoutuksen onnistumiseen. Tavoitteena onkin, että asiakas tulee psykologin vastaanotolle niin varhaisessa vaiheessa, että muutama käyntikerta riittää ongelman tai tilanteen ratkaisemiseksi. Varhainen puuttuminen on psykologien mukaan mahdollista kuitenkin vain silloin, kun psykologilla on mahdollisuus ohjata lisätukea tarvitsevat lapsiperheet eteenpäin. Tällöin psykologi pystyy auttamaan perustason tukea tarvitsevia lapsiperheitä. Ratkaistavissa olevat ongelmat auttavat myös psykologia motivoitumaan työhönsä.

Mä ainakin miellän, et tää työ on nimenomaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa asioihin puuttumista ja tota mieluiten jo ehkäsevää, et et siinä mielessä toivosin että et jo pienissä asioissa ohjautuisi perheitä, jotta niistä ongelmista ei kasvais kauheen isoja.

Psykologin mukaan työn vaikuttavuuden arvioiminen on hyvin hankalaa, koska työn merkittävimmät vaikutukset näkyvät parhaiten vasta pitkän ajan kuluttua. Vaikuttavuus-

den arviointia hankaloittaa se, että tukemalla esimerkiksi lapsiperheen äidin mielenterveyttä vaikutetaan koko lapsiperheen hyvinvointiin. Psykkinen hyvinvointi vaikuttaa myös somaattiseen terveyteen.

Työn vaikuttavuus edistyy myös asiakkaiden motivaation kautta. Psykologit kertoivat asiakkaidensa olevan yleensä hyvin motivoituneita ja valmiina vastaanottamaan psykologin tukea ja palveluita. Neuvolaikäisten lasten vanhemmat haluavat käsitellä menneisyyttä ja lapsuuttaan, jotta eivät siirtäisi omia traumojaan lapseen. Asiakkaan ollessa motivoitunut käynnit psykologilla tuottavatkin yleensä tuloksia. Asiakkaiden motivaatio lisää psykologien motivaatiota ja auttaa psykologeja jaksamaan työssään. Kaikki haastatellut psykologit kokevat työnsä mielekkääksi ja riittävästi haasteita tarjoavaksi. Psykologit kokevat, että työ on elämänläheistä ja merkittävää.

...mä en haluaisi muuta kuin tätä asiakastyötä, et mä koen tän hirveen mielekkääks ja just että tää vaikuttavuus on suuri, että et silleen tähän on kun nää asiakkaat on niin niin ku öhm tavallaan et niil monesti on niin kun hyvin niin kun kohtuullisen kokoisia ja ratkaistavissa olevia haasteita, niin silloin se on jotenkin ihanaa nähdä se miten ne voimaantuu ja sit se tavallaan myös se, että et kun lasten kanssa saadaan se perhe niin kun ymmärtämään se, että sillä lapsella oikeesti on tällänen haaste, joka meidän täytyy ottaa vakavasti, mutta sillä on näitä ja näitä voimavaroja, ja että et kyl täst hyvä elämä tulee...

Työn vaikuttavuutta heikentäväksi tekijäksi psykologit kokivat psykologeja kohtaan kohdistuvat ennakkoluulot. Osa neuvolan asiakkaista vieroksuu psykologia ja pitää psykologilla käyntiä erikoisena ja epätavallisena tapana saada vanhemmuudelleen tukea. Haastatteluissa kävi ilmi, että asiakkaat pelkäävät psykologin diagnosoivan heidän heikkouksiaan ja puutteitaan. Ennakkoluuloja on erityisesti maahanmuuttajilla, joista osalle psykologin työ on täysin vieras. Asiakkailta on epäluulojen lisäksi usein myös erittäin suuria odotuksia psykologia kohtaan. Ennakkoluulot hankaloittavat psykologin ja lapsiperheen yhteistyötä sekä vähentävät luottamusta. Käyntien onnistuessa psykologi pystyy kuitenkin vahvistamaan vanhemman itsetuntoa ja itseluottamusta vanhempana pysyvästi sekä auttaa lapsiperhettä sitä kautta elämässä eteenpäin.

Psykologit kokevat myös, että heidän ja terveyskeskuksen ylimmän johdon välillä on näkemyseroja psykologin työn tehokkuuden suhteen. Psykologien mielestä heidän työnsä vaikuttavuutta mitataan lähinnä suoritteiden kautta, joita verrataan kohtuuttomasti terveydenhoitajien ja lääkäreiden suoritteisiin. Psykologin työn luonteeseen kuuluu asioiden perusteellisempi käsittely, joten psykologit kokevat vertaukset muihin työntekijöi-

hin epärealistisina. Psykologin työn vaikuttavuus heikkenee, jos tavoitteena on pelkistään mahdollisimman suuri määrä suoritteita. Psykologit kokevatkin odotukset suoritteiden suhteen erittäin turhauttavina. Yksi haastatelluista toi esiin myös työn raskaan laadun, jolloin liian kova tahti uuvuttaa ja estää työn kehittämisen. Psykologit kokevat tekevänsä työtä tehokkaasti, joustavasti ja aikaa hukkaamatta.

Oman arvionsa lisäksi psykologit saavat palautetta työnsä vaikuttavuudesta suoraan asiakkailta kysymällä sekä esimerkiksi päiväkodista, neuvolaterveydenhoitajilta ja erityislastentarhanopettajilta. Yksi haastatelluista psykologeista kertoi kysyvänsä asiakkaalta jokaisen käynnin jälkeen, miten on käynnin kokenut. Asiakkaalta suoraan kysyttäessä on kuitenkin otettava huomioon, että asiakastyytyväisyys ei vielä kerro kaikkea työn vaikuttavuudesta eräs haastatelluista muistutti.

Aika usein ihan riittää vaan se, että on vaan joku jonka kanssa keskustella ja käydä sitä tilannetta läpi. Sit tosiaan halutaan tavallaan jakaa sitä omaa huolta jonkun kanssa, että parhaimmillaan se lähtee aika pienilläkin asioilla liikenteeseen ja muuttumaan.

5.5 Kehittäminen

Psykologin työn itsenäisestä luonteesta johtuen psykologit vastaavat hyvin paljon itse omasta ammatillisesta kehittymisestään. Psykologit pitävät itsensä jatkuvaa kehittämistä ja kouluttamista erittäin tärkeänä. Psykologit kokevat hallitsevansa työn eri osa-alueet ja sisäistäneensä työmenetelmät. Itsensä kehittämisen lisäksi psykologit osallistuvat erilaisiin kehittämis- ja tutkimushankkeisiin. Haastateltavat eivät tuoneet ilmi yhteisiä, selkeitä kehittämiskohteita omassa ammatillisessa osaamisessaan. Yksittäisinä henkilökohtaisina haasteina psykologit näkivät esimerkiksi riittävän ajan varaamisen kirjallisille töille ja omien vuorovaikutustaitojen kehittämisen.

Useat haastatteluissa ilmenneet kehittämishaasteet liittyivät psykologin harjoittamaan moniammatilliseen yhteistyöhön. Keskeisimpänä niistä nousivat suhteet lääkäreihin. Ongelmia on lääkäreiden kanssa, jotka tekevät vähän tai eivät ollenkaan neuvolatyötä. Psykologit kokevat, että näiden lääkäreiden tietoutta psykologien palveluista pitäisi lisätä, jotta luottamus psykologien ja lääkäreiden välillä kasvaisi. Vähän neuvolatyötä tekevät lääkärit eivät psykologien mukaan tiedä riittävän hyvin, milloin ohjata lapsiperhe psy-

kologille. Terveysaseman puolelta erityisesti lääkärin taholta oli ajoittain yritetty ohjata psykologeille kuulumattomia asiakkaita vastaanotolle. Varhaisempaa ohjausta psykologille toivottiin yleisesti kaikilta neuvolan ammattilaisilta.

Yhteistyö päiväkotiin ja neuvolaterveydenhoitajiin sujuu haastatteluiden perusteella yleisesti ottaen hyvin. Terveystenhoitajien ja psykologien välillä vallitsee luottamus ja terveydenhoitajat tietävät, milloin ohjata lapsiperhe psykologin vastaanotolle. Negatiivisena asiana terveydenhoitajien ja psykologin välisessä yhteistyössä yksi haastatelluista toi ilmi, että psykologiin kohdistuu välillä paineita toimia terveydenhoitajien työhyvinvointipsykologina. Yksi haastatelluista toi esiin, että päivähoidosta lähetetään lapsiperheitä välillä liiankin herkästi psykologille. Kaikki haastatellut psykologit kuitenkin korostivat, että aina huolen noustessa kannattaa lähettää.

Psykologien kokemusten mukaan kuntoutuspolkujen löytäminen on välillä haastavaa, koska moni jatkohoitopaikka on niin ruuhkainen. Esimerkiksi yhteistyö lastensuojeluun on vaikeaa, koska lastensuojelussa ei ole riittävästi resursseja varhaiseen puuttumiseen. Lisäresursseja kaivattiin myös päivähoidolle ja kouluille. Jatkokuntoutuspaikkaa odotellessa asiakas käy psykologin vastaanotolla.

Myös tiedonkulussa jatkohoitopaikkojen ja neuvolan välillä olisi parantamisen varaa. Tällä hetkellä tieto kulkee psykologien kokemusten mukaan lähinnä neuvolasta jatkohoitoon, mutta ei ollenkaan takaisinpäin. Esimerkiksi hoitopapereita tulee jatkohoitopaikoista vaihtelevasti takaisin neuvolaan. Eräs psykologeista kommentoi tosin, että Helsingin kokoisella alueella yhteistyötä on erittäin haastavaa saada täydellisesti toimimaan. Yhteistyötä yritetään kuitenkin parantaa myös psykologien toimesta. Psykologit suunnittelevat käyntiä Lastenlinnaan, jossa voitaisiin käydä keskustelua jatkohoitoon lähettämisen haasteista. Synnytyspelkoasiakkaiden suhteen eräs psykologeista esitti toiveen, että synnytysairaalat ottaisivat synnytyspelosta kärsivät aiemmin hoitoonsa. Psykologi ei voi antaa lupauksia synnytyksen suhteen, joka hankaloittaa synnytyspelon hoitamista.

Psykologit toivoivat myös lausuntomäärien järjeistämistä. Aikataulut lausuntojen suhteen ovat kiristyneet ja psykologit kokevat, että päiväkodin puolelta lausuntoja pyydetään välillä liiankin herkästi. Sosiaali- ja terveystieteiden välistä keskustelua lausuntoja koskien toivottiin myös haastatteluissa. Eräs psykologeista toi esiin kokemuksensa siitä, kuinka psykologeja käytetään välillä tarpeettomasti kumileimasimina, ja kuinka hän

toivoo psykologin ja päivähoiton välisen yhteistyön järjeistämistä. Psykologit toivoivat paperityön sijaan lisää aikaa asiakastyölle.

...semmonen mikä ärsyttää ja tuntuu turhalta ja aikavievältä on byrokraattisuus, eli se et kauheen paljon niin ku pyöritellään papereita ja kaikennäköstä lausuntoa sun muuta niin ku tehään, et se on semmosta niin ku et se tuntuu ajanhukalta et semmosta haluisin niin ku vähemmän ja enemmän semmosta niin ku selkeetä asiakastyötä, koska siinä se on se vaikuttavuus eikä missään paperien pyörittelyssä.

Psykologien palveluiden tunnettavuus on lisääntynyt neuvola-asiakkaiden keskuudessa, mutta parantamisen varaa on haastatteluiden perusteella edelleen. Myös ennakkoluuloja psykologia kohtaan on edelleen paljon. Psykologien tunnettavuus ja asiakasmäärät ovat lisääntyneet, mutta resurssit ovat pysyneet pitkään samoina. Lisäresurssit mahdollistaisivat lapsiperheitä tukevien työmuotojen kehittämisen ja estäisivät psykologien uupumisen. Haastateltujen mielestä psykologeja tarvittaisiin lisää neuvoloihin.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Psykologin työ täydentää neuvolan asiantuntemusta lapsen normaaliin kehityksen ja vanhemmuuden tukemisen osalta. Psykologi on ehkäisevän mielenterveystyön asiantuntija ja toimii konsulttina muille lapsiperheiden parissa työskenteleville ammattilaisille. Haastatellut psykologit kokevat työnsä neuvolassa merkitykselliseksi ja tärkeäksi. Työ on ennaltaehkäisevää varhaista puuttumista. Useimmiten asiakkaat hakeutuvat psykologin vastaanotolle jo ennen kuin suurempaa ongelmaa on ehtinyt syntyä.

Psykologin työn tarkoituksena on voimaannuttaa ja antaa keinoja sekä toimintamalleja vanhemmille arjesta selviytymiseen. Lapsen kehityksen seuranta ja siinä ilmenevien poikkeavuuksien toteaminen erilaisin tutkimusmenetelmin kuuluvat olennaisena osana psykologin työhön. Psykologi tukee lapsen normaalia kehitystä vanhempia ja päiväkotia tukemalla. Psykologin rooli neuvolassa on pysynyt melko muuttumattomana 1970-luvun alusta lähtien. Yhteiskunnan muutoksen myötä vanhemmuuden tukeminen on kuitenkin noussut entistä merkittävämpään rooliin ja sitä pitää entisestään korostaa.

Haastatellut psykologit kokevat työnsä erittäin vaikuttavana. Vaikuttavuus on sitä suurempi, mitä varhaisemmassa vaiheessa ongelmiin on pystytty puuttumaan. Psykologin työn vaikuttavuuden tutkiminen on haasteellista ja se vaatii laajamittaisia pitkän aikavälin tutkimuksia lapsiperheiden terveyden kehityksestä. Psykologin roolin kartoittamista on kuitenkin mahdollista jatkaa myös selvittämällä asiakkaiden tyytyväisyyttä ja rooliodotuksia psykologia kohtaan. Kun asiakkaiden odotukset psykologeja kohtaan tunnetaan, voidaan lapsiperheiden tarpeisiin vastata aikaisempaa paremmin. Erityisen selkeät kehittämiskohteet psykologin työssä jäivät melko vähälle johtuen ehdotettujen kehittämiskohteiden hajanaisuudesta. Selkeimmiksi kehittämiskohteiksi haastatteluiden pohjalta nousivat psykologiresurssien lisääminen ja lääkärisuhteiden parantaminen.

6.1 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön suurimpana eettisenä haasteena oli psykologien anonymiteetin säilyttäminen. Vaikka Helsingin kaupungissa on useita neuvolassa työskenteleviä psykologeja, on psykologien määrä silti sen verran vähäinen, että yksittäinen psykologi on helposti tunnistettavissa. Luottamuksellisuus säilytettiin tuottamalla opinnäytetyö niin, että työ ei sisällä tunnistamisen mahdollistavia taustatietoja psykologeista eikä tietoja haastateluista. Teemahaastatteluissa ilmenneet asiakastapaukset ilmaistaan opinnäytetyössä niin, että sekä psykologin että asiakkaan anonymiteetti säilyy.

Haastattelumateriaaleihin ja haastateltavien yhteystietoihin ovat päässeet tutustumaan ainoastaan opinnäytetyön tekijät ja opinnäytetyön ohjaajat. Psykologien tunnistamattomuus varmistettiin osaltaan antamalla psykologeille mahdollisuus tutustua opinnäytetyöhön ennen sen varsinaista julkistamista, jotta haastateltavat voivat varmistaa oman ja asiakkaidensa anonymiteetin säilymisen sekä antamiensa tietojen oikeellisuuden.

Haastateltuja psykologeja oli viisi, joka kertoo riittävän hyvin neuvoloissa työskentelevien psykologien tilanteesta Helsingissä. Pieniä poikkeavuuksia tuloksissa olisi kuitenkin varmasti ollut, mikäli haastateltavia olisi ollut enemmän. Valtakunnallisia johtopäätöksiä pelkästään viiden Helsingissä toteutetun haastattelun perusteella ei voida tehdä. Terveyskeskuksessa toimivien psykologien palvelut on järjestetty Suomen kunnissa eri tavoin. Opinnäytetyötä voidaankin parhaiten hyödyntää muissa suurissa kunnissa, joissa psykologin vastuulla ovat ainoastaan äitiys- ja lastenneuvolan asiakkaat.

Psykologit olivat pääsääntöisesti samoilla linjoilla kertoessaan psykologin roolista haastatteluteemojen kautta. Vastauksissa oli kuitenkin myös eroja. Psykologit käyttävät työssään esimerkiksi erilaisia tutkimusmenetelmiä. Myös moniammatillisen yhteistyön määrässä ja toimivuudessa on eroavaisuuksia psykologien välillä. Pyrimme opinnäytetyössämme tekemään eroavaisuuksista mahdollisimman näkyviä, jotta työn tulokset olisivat mahdollisimman luotettavia.

Ennen haastatteluja kerätyssä lähdemateriaalissa korostuvat haastatteluja enemmän erityistuen tarpeessa olevat perheet sekä erilaiset kasvatusongelmia vakavammat ongelmat, kuten päihde- ja väkivaltaongelmat. Haastatteluissa korostuu ennen kaikkea varhainen puuttuminen ja aivan tavallisten perheiden auttaminen erilaisissa kasvatusongelmissa. Erot johtuvat todennäköisesti siitä, että osa löydetystä lähdemateriaalista käsittelee erityistuen tarpeessa olevan perheen tukemista. Psykologien työtä terveyskeskuksissa koskevia lähteitä oli haastavaa löytää. Psykologien työtä sivuttiin monessa lähteessä, mutta varsinaisia psykologin tehtäviin keskittyviä lähteitä löytyi niukasti. Englanninkielisiä lähteitä löytyi vain yksi. Englanninkielisten lähteiden vähyys on mahdollisesti seurausta Suomen neuvolajärjestelmän ainutlaatuisuudesta.

6.2 Työn julkistaminen ja hyödyntäminen

Opinnäytetyö julkistettiin Terveyttä edistävien työmenetelmien arviointi ja kehittämien -projektin seminaarissa huhtikuussa 2010 sekä myöhemmin ammattikorkeakoulujen verkkokirjastossa Theseuksessa. Opinnäytetyötä hyödynnetään Terveyttä edistävien työmenetelmien arviointi ja kehittäminen -projektissa arvioitaessa terveyden edistämisen menetelmien toteutumista ja vaikuttavuutta sekä kehittämistarpeita neuvolatyössä Helsingissä. Työ antaa myös hyödyllistä tietoa psykologin yhteistyökumppaneille sekä sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille psykologin toimenkuvasta ja roolista neuvolassa. Psykologin roolin tuntemus helpottaa moniammatillista yhteistyötä ja tehostaa neuvolan terveyttä edistävää toimintaa.

6.3 Oppimisprosessi

Ennen opinnäytetyöprosessin aloittamista psykologin työ neuvolassa oli meille täysin vieras. Mahdollisuus päästä haastattelemaan psykologeja ja keräämään heidän näkemyksiään lapsiperheiden terveyden edistämisestä oli yksi syistä, miksi valitsimme juuri kyseisen aiheen opinnäytetyöksemme. Koemme, että opinnäytetyömme on saavuttanut tarkoituksensa kartoittamalla neuvolassa työskentelevän psykologin roolia edistäessään lapsiperheiden terveyttä.

Opinnäytetyömme on ollut haastava oppimiskokemus. Olemme harjaantuneet tiedonhaussa erilaisista lähteistä ja tietokannoista. Olemme tehneet teemahaastatteluja ja oppineet purkamaan litteroitua haastattelumateriaalia sisällönanalyysin avulla poimien haastatteluista työmme tarkoituksen kannalta oleelliset asiat. Ohjaavan opettajamme Asta Lassilan kanssa käydyt ohjaustapaamiset ovat olleet hyödyllisiä ja auttaneet meitä eteenpäin opinnäytetyöprosessissa. Astan lisäksi haluamme vielä lopuksi kiittää haastateltuja psykologeja hyvästä yhteistyöstä ja opinnäytetyömme mahdollistamisesta.

LÄHTEET

- Ahokas, Marja – Ferchen, Maija – Hankonen, Nelli – Lautso, Anita – Pyysiäinen, Jarkko 2008: Sosiaalipsykologia. Helsinki: WSOY.
- Haarala, Päivi – Honkanen, Hilikka – Mellin, Oili-Katriina – Tervaskanto-Mäentausta, Tiina 2008: Terveystieteiden osaaminen. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2000: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Honkanen, Hilikka 2008: Perheen riskiolot neuvolatyön kontekstissa: Näkökulmana mielenterveyden edistäminen. Väitöskirja. Hoitotieteen laitos. Kuopion yliopisto.
- Kangaspunta, Riitta 2003: Neuvola voisi olla tärkeä perheen psykososiaalisen hyvinvoinnin tukija. Suomen lääkärilehti 25-26/2003. 2900-2901.
- Kurki, Pirjo-Liisa - Koivuniemi-Iliev, Lea - Tuulos, Tytti 2001: Psykkisten häiriöiden ehkäisy neuvolassa - Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen lastenneuvolatyössä -projekti 1997-2000. Oulun Lääninhallituksen julkaisusarja. Verkkodokumentti.
<[http://www.laaninhallitus.fi/lh/biblio.nsf/FB7129FDDB443A9DC2256CBD002BF598/\\$file/julkaisu64a.pdf](http://www.laaninhallitus.fi/lh/biblio.nsf/FB7129FDDB443A9DC2256CBD002BF598/$file/julkaisu64a.pdf)> Luettu 1.10.2009.
- Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: Opas työntekijöille. 2004. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Verkkodokumentti.
<http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3578.pdf&title=Lastenneuvola_lapsiperheiden_tukena_fi.pdf> Luettu 21.8.2009.
- Lukkarila, Anne – Pratch, Ilse 2008: Psykologipalvelut. Varhaisen vuorovaikutuksen edistäminen. Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveystoimi. Verkkodokumentti.
<www.vantaa.fi/i_liitetiedosto.asp?path=1;135;137;220;21419;88201> Luettu 8.10.2009.
- Niemi, Heli 2007: Depressiokoulu – Työmenetelmän arviointiselvitys. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ja Lapin sairaanhoitopiiri. Verkkodokumentti.
<<http://www.lshp.fi/download.aspx?ID=809&GUID=%7B86E499D6-6772-464A-9D74-8A7DE8A6D1B4%7D>> Luettu 18.4.2010.
- Psykologipalvelut alle kouluikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen. 2008. Psykologipalvelujen työyksikkö. Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveystoimi. Verkkodokumentti.
<www.vantaa.fi/i_liitetiedosto.asp?path=1;135;137;220;21419;88199> Luettu 30.12.2009.
- Routio, Pentti 2005: Kyselevät tutkimustavat. Verkkodokumentti. Päivitetty 3.8.2007. Verkkodokumentti. <<http://www2.uiah.fi/projekti/metodi/064.htm>>. Luettu 2.1.2010.

- Saisto, Terhi 2000. Synnytyspelot ja niiden hoitaminen. Aikakauskirja Duodecim 2000;116(14). 1483-1488. Verkkodokumentti.
<http://www.terveysportti.fi/dtk/ltk/koti?p_haku=synnytyspelko> Luettu 8.10.2009.
- Sannemann, Ritva-Liisa 2003: Theraplay korjaa kiintymyssuhteen vaurioita. Psykologi 7. 12-13.
- Sunela, Merja 2009: Psykologin tekemät ikäkausitarkastukset perusterveydenhuollossa: psykologin tarkastukset samalle ikäluokalle pohjalaisessa terveystuntayhtymässä kaksi- ja kuusi vuotiaina sekä yhdeksännellä luokalla. Lisensiaatintutkimus. Verkkodokumentti. <<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/lisuri00101.pdf>> Luettu 15.9.2009.
- Terveyskeskuspsykologi 2008. Helsingin kaupunki Terveyskeskus. Verkkodokumentti. Päivitetty 15.8.2008. Verkkodokumentti.
<http://www.hel.fi/wps/portal/Terveyskeskus/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/terke/fi/Terveyspalvelut/Mielenterveyspalvelut/Terveysasemien+mielen+terveyspalvelut/Terveyskeskuspsykologi> Luettu 5.10.2009.
- Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. 2009. Finlex. Helsinki. Verkkodokumentti. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090380>> Luettu 27.12.2009.
- Valtioneuvoston periaatepäätös: Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta 2001. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Verkkodokumentti.
<<http://www.terveys2015.fi/terveys2015.pdf>> Luettu 1.10.2009.
- Viljamaa, Marja-Leena 2003: Neuvola tänään ja huomenna: Vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. Väitöskirja. Verkkodokumentti.
<<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13356/9513914275.pdf?sequence=1>> Luettu 15.9.2009.
- Vilkkä, Hanna 2005: Tutki ja kehitä. Keuruu: Tammi.
- Willen, Elizabeth 2007: Consultation and Collaboration in the Care of Children and Families: The role of the Pediatric Psychologist. Journal for Specialists in Pediatric Nursing October 2007. Vol 12, Issue 4. 290-293. Verkkodokumentti.
<<http://web.ebscohost.com.ezproxy.metropolia.fi/ehost/detail?vid=4&hid=108&sid=b6c28fb310f5470495a3fac055b82763%40sessionmgr111&bdata=JnNpdGU9ZWVhc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=afh&AN=27161651>> Luettu 30.9.2009

HAKUTAULUKKO

	Medic	Nelli	Terveysportti
psykologi	4 osumaa, josta 1 tarkasteltu	7 osumaa	1 osuma, jota tarkasteltu
neuvola AND psykologi	0 osumaa	35 osumaa, joista yhdeksää tarkasteltu	20 osumaa, joista viittä tarkasteltu
terveyskeskuspsykologi	0 osumaa	16 osumaa, joista tarkasteltu kolmea	6 osumaa, joista yhtä tarkasteltu
psykologi AND terveyskeskus	0 osumaa	7 osumaa, joista tarkasteltu yhtä	62 osumaa, joista kolmea tarkasteltu
psykologi AND terveyden edistäminen	0 osumaa	2 osumaa	5 osumaa
psykologi AND moniammatillisuus	0 osumaa	13 osumaa, joista kahta tarkasteltu	4 osumaa, joista kahta tarkasteltu
psykologi AND yhteistyö	0 osumaa	316 osumaa	57 osumaa, joista kolmea tarkasteltu
psykologi AND lapsi	1 osuma, jota tarkasteltu	104 osumaa	93 osumaa, joista kahta tarkasteltu
psykologi AND perhe	0 osumaa	122 osumaa	73 osumaa, joista kolmea tarkasteltu
psykologi AND masennus	1 osuma	83 osumaa, joista yhtä tarkasteltu	127, joista neljää tarkasteltu
psykologi AND rooli	0 osumaa	17 osumaa, josta yhtä tarkasteltu	48 osumaa, josta yhtä tarkasteltu
neuvola AND moniammatillisuus	0 osumaa	46 osumaa, joista kahta tarkasteltu	0 osumaa
neuvola AND yhteistyö	5 osumaa	52 osumaa, joista kahta tarkasteltu	38 osumaa, joista kahta tarkasteltu
neuvola	197 osumaa, joista kuutta tarkasteltu	129 osumaa	208 osumaa, joista kahta tarkasteltu
päihdeongelma AND lapsi	47 osumaa, joista tarkasteltu kolmea	1 osuma, jota tarkasteltu	14 osumaa
synnytyspelko	3 osumaa, josta yhtä tarkasteltu	24 osumaa	19 osumaa, josta kahta tarkasteltu
vanhemmuus	55 osumaa, josta kahta tarkasteltu	2080 osumaa	55 osumaa, josta neljää tarkasteltu

	Helka	Metcat	Theseus
psykologi	0 osumaa	0 osumaa	2 osumaa, joista kahta tarkasteltu
neuvola AND psykologi	0 osumaa	0 osumaa	21 osumaa, joista yhtä tarkasteltu
terveyskeskuspsykologi	0 osumaa	0 osumaa	1 osuma
psykologi AND terveyskeskus	0 osumaa	0 osumaa	7 osumaa
psykologi AND terveyden edistäminen	0 osumaa	0 osumaa	1 osuma

psykologi AND moniammatillisuus	1 osumaa	0 osumaa	15 osumaa
psykologi AND yhteistyö	4 osumaa	0 osumaa	83 osumaa, joista kolmea tarkasteltu
psykologi AND lapsi	2 osumaa	0 osumaa	65 osumaa, joista kahta tarkasteltu
psykologi AND perhe	10 osumaa, joista kahta tarkasteltu	0 osumaa	70 osumaa, joista yhtä tarkasteltu
psykologi AND masennus	4 osumaa, joista yhtä tarkasteltu	1 osumaa	35 osumaa, joista neljää tarkasteltu
psykologi AND rooli	0 osumaa	0 osumaa	230 osumaa, joista viittä tarkasteltu
neuvola AND moniammatillisuus	0 osumaa	0 osumaa	12 osumaa, joista yhtä tarkasteltu
neuvola AND yhteistyö	0 osumaa	0 osumaa	46 osumaa, joista yhtä tarkasteltu
neuvola	14 osumaa, joista kahta tarkasteltu	18 osumaa, joista kahta tarkasteltu	69 osumaa, joista yhtä tarkasteltu
päihdeongelma AND lapsi	1 osumaa, jota tarkasteltu	1 osumaa	55 osumaa, joista kahta tarkasteltu
synnytyspelko	1 osumaa	10 osumaa, josta yhtä tarkasteltu	8 osumaa
vanhemmuus	595 osumaa, josta viittä tarkasteltu	450 osumaa, josta neljää tarkasteltu	280 osumaa, joista kolmea tarkasteltu

	Cochrane	Ebscohost	Ovid
psychologist AND children	12 osumaa, joista kahta tarkasteltu	3771 osumaa	554 osumaa
psychologist AND health promotion	1 osumaa	80 osumaa	57 osumaa, joista yhtä tarkasteltu
psychologist AND pediatric	3 osumaa	253 osumaa	160 osumaa
psychologist AND family	4 osumaa, joista yhtä tarkasteltu	2056 osumaa	580 osumaa
psychologist AND infant	8 osumaa	213 osumaa	251 osumaa
psychologist AND pregnancy	2 osumaa	73 osumaa	121 osumaa
psychologist AND cooperation	0 osumaa	72 osumaa	8 osumaa, joista 2 tarkasteltu
maternity AND psychologist	0 osumaa	10 osumaa, joista yhtä tarkasteltu	49 osumaa, joista kahta tarkasteltu

TUTKIMUSLUPA

HELSINGIN KAUPUNKI
TERVEYSKESKUS
Tutkimustoiminnan koordinaatioryhmä

PÖYTÄKIRJANOTE 10/2009 1 (1)

24.11.2009

Liite 1, 2157

173 §
ARJA LIINAMON, ASTA LASSILAN YM. TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

09-2594/054

- Hakijat Terveystieteiden tohtori, terveydenhoitaja, yliopettaja Arja Liinamo
Terveystieteiden maisteri, terveydenhoitaja, lehtori Asta Lassila
Metropolia Ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijoita
- Aihe Terveyttä edistävien työmenetelmien arviointi ja kehittäminen 2009 -
2011 – Näkökulmana lapsiperheiden ja nuorten palvelut
- Lausunto Terveysasemien johtaja puoltaa tutkimusluvan myöntämistä keskustel-
tuaan tutkimuksesta neuvolatyön ja terveyden edistämisen yksikön
päällikkö Hannele Nurkkalan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon
päällikkö Hanna Viitalan kanssa.
- Päätös Tutkimustoiminnan koordinaatioryhmä puoltaa tutkimusluvan myöntä-
mistä ehdolla, että:
- Tutkimusraportista ei ole yksilöitävissä tutkimukseen osallistunutta henkilöä
 - Tiedotteessa tulee ilmetä tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus ja henkilöiden mahdollisuus keskeyttää osallistuminen tutkimukseen heti niin halutessaan
 - Tutkimuksista ei saa aiheutua kustannuksia terveyskeskukselle lukuun ottamatta haastatteluihin ja kyselyyn käytettävää aikaa
 - Tutkimuksen valmistuttua tutkimusraportti toimitetaan terveyskeskuksen käyttöön.

Ilmoitus toimitusjohtajalle.

MERVI KORPELA
Mervi Korpela
Sihteeri

Postiosoite
PL 6000
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
terveyskeskus@hel.fi

Käyntiosoite
Siltasaarencatu 13
Helsinki 53
<http://www.hel.fi/terveyskeskus/>

Puhelin +358 9 310 4011
Faksi +358 9 310 42504

Helsingin kaupunki
Terveyskeskus

TUTKIMUSLUPAPÄÄTÖS

3

Hakijan nimi Arja Liinamo, Asta Lassila	Diaarinumero
Tutkimuksen nimi Terveyttä edistävien työmenetelmien arviointi ja kehittäminen 2009 -2011 -Näkökulmana lapsiperheiden ja nuorten palvelut	

- Myönnän tutkimusluvan tutkimustoiminnan koordinaatioryhmän lausunnossa ilmenevin ehdoin
- Myönnän samalla luvan saada tietoja salassa pidettävistä asiakirjoista ja henkilörekistereistä tutkimuslupahakemuksen mukaisesti
- Myönnän samalla sivutoimiluvan tutkimusta varten seuraaville henkilöille

- En myönnä tutkimuslupaa tutkimustoiminnan koordinaatioryhmän lausunnossa esitetyn perustein

Lisäehdot ja lisäperustelut

- Myönnän samalla sivutoimiluvan tutkimusta varten seuraaville henkilöille

Tutkimuksesta terveyskeskukselle aiheutuvat kustannukset saavat olla:

- hakemuksen mukaiset
- muut, mitkä:
- Tutkimuksesta aiheutuvista kustannuksista tehdään sopimus
- Lisäehdot liitteenä Perustelut liitteenä Liitteenä sairaala-apteekin tiedote

Muut liitteet

PÄÄTTÄJÄ

TOIMITUS- JOHTAJA	Päivämäärä	Pykälä	Allekirjoitus ja nimenselvennös
	11.12.2009	2151§, liitteet 1 -4	 Matti Toivola

Päätöksen jakelu:

- Tutkija / Tutkimusryhmän jäsenet Arja Liinamo, Asta Lassila

- Terveyskeskuksen yksiköt: Terveysasemat- yksikkö
- Terveysasemien johtaja

- Tietohallintoyksikkö
- Sairaala-apteekki
- Tutkimustoiminnan koordinaatioryhmä
- Muut
- Oikaisuvaatimusohjeet

TEEMAHAASTATTELURUNKO

<p>Rooli</p>	<p>Kuvaile psykologin roolia (yleisesti/neuvolassa).</p> <p>Kuvaile mitä työhösi kuuluu?</p> <p>Millainen on psykologin rooli terveyden edistämisessä?</p> <p>Minkälaisena psykologit kokevat roolinsa työskennellessään neuvola-asiakkaiden parissa?</p> <p>Minkälainen rooli psykologilla on suhteessa muihin neuvolassa työskenteleviin ammattilaisiin?</p> <p>Onko psykologin rooli neuvolatyössä muuttunut? Miten?</p> <p>Haluaisitko vielä lisätä jotain psykologin rooliin liittyen? Mitä?</p>
<p>Asiakkaat</p>	<p>Kuvaile asiakaskuntaasi.</p> <p>Kuinka suuri osa kaikista psykologin asiakkaista on neuvolaikäisiä lapsia tai heidän vanhempiaan?</p> <p>Minkälaisten syiden takia neuvolan asiakkaat hakeutuvat psykologin vastaanotolle?</p> <p>Minkälaisia tukitarpeita asiakkailla on?</p> <p>Miten psykologin palveluiden piiriin hakeudutaan?</p> <p>Haluaisitko vielä lisätä jotain psykologin asiakkaisiin liittyen? Mitä?</p>
<p>Työmenetelmät</p>	<p>Kuvaile käyttämiäsi työmenetelmiä.</p> <p>Minkälaisia työmenetelmiä psykologi käyttää neuvolan asiakkaiden parissa?</p> <p>Käyttääkö psykologi yksilöohjausta? Millä tavoin?</p> <p>Käyttääkö psykologi ryhmäohjausta? Millä tavoin?</p> <p>Mitä muita työmenetelmiä psykologi käyttää?</p> <p>Missä psykologi tapaa asiakkaitaan?</p>

	<p>Miten moniammatillisuus näkyy psykologin työssä?</p> <p>Minkä verran psykologi tekee yhteistyötä neuvolaterveydenhoitajan kanssa?</p> <p>Miten tiedonkulku tapahtuu eri ammattiryhmien välillä?</p> <p>Miten asiakaskäynnit kirjataan?</p> <p>Haluaisitko vielä lisätä jotain psykologin työmenetelmiin liittyen? Mitä?</p>
Vaikuttavuus	<p>Kuvaile työsi vaikuttavuutta. (Miten koet, että työsi saavuttaa tavoitteen- sa?)</p> <p>Kuvaile asiakkaan hoitojaksoa psykologilla.</p> <p>Kuinka pitkiä psykologin asiakassuhteet ovat? Montako käyntiä asiakkaalla on psykologille keskimäärin?</p> <p>Miten psykologi huolehtii seurannasta ja hoidon jatkuvuudesta?</p> <p>Onko psykologin työhön olemassa suosituksia (lapsiperheiden parissa)?</p> <p>Onko psykologin kanssa yhteistyötä tekevilla ammattilaisilla tietoa tai suosituksia, milloin ohjata lapsiperhe psykologin vastaanotolle?</p> <p>Haluaisitko vielä lisätä jotain psykologin työn vaikuttavuuteen liittyen? Mitä?</p>
Kehittäminen	<p>Kuvaile kehittämishaasteita psykologin työssä.</p> <p>Miten psykologin työtä voisi kehittää (rooli, asiakkaat, työmenetelmät, vaikuttavuus ja moniammatillisuus)? Miksi psykologin työtä on kehitettävä?</p> <p>Onko omassa osaamisessasi kehittämistarpeita? Millaisia?</p> <p>Haluaisitko vielä lisätä jotain psykologin työn kehittämiseen liittyen? Mitä?</p>

SAATEKIRJE PSYKOLOGEILLE

Informaatiokirje psykologeille
26.01.2010

Hanke: Terveyttä edistävien työmenetelmien arviointi ja kehittäminen - näkökulmana lapsiperheiden ja nuorten palvelut - hanke

Osahanke: Psykologin rooli lapsiperheiden terveyden edistäjänä neuvolassa

Terveyttä edistävien työmenetelmien arviointi ja kehittäminen – näkökulmana lapsiperheiden ja nuorten palvelut -hanke on Helsingin kaupungin terveyskeskuksen Neuvolatyön ja terveyden edistämisen yksikön, koulu - ja opiskeluterveydenhuollon ja Metropolia ammattikorkeakoulun yhteistyöhanke. Hankkeen tarkoituksena on arvioida terveyden edistämisen menetelmien toteutumista ja hyväksi koettuja käytäntöjä sekä kehittämistarpeita tietyillä neuvolatyön ja terveyden edistämisen sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sisältöalueilla. Selvitystyön tuloksia hyödynnetään hyvien käytäntöjen juurruttamisen edistämiseksi sekä terveyden edistämisen menetelmien kehittämiseksi.

Selvitys- ja arviointityö toteutetaan hankkeessa pääosin terveydenhoitajaopiskelijoiden opinnäytteinä. Aineisto kerätään psykologeilta ja muilta ammattihenkilöiltä teema-haastatteluna/kyselylomakkeella alkuvuodesta 2010. Haastateltavat on valittu yhteistyössä Helsingin terveyskeskuksen yhdyshenkilöiden kanssa arpomalla tai valitsemalla haastateltavat harkinnanvaraisesti. Tarkoitus on saada ammattihenkilöiden kokemuksiin pohjautuvaa tietoa terveyden edistämisen menetelmistä. Haastattelut kestävät noin tunnin ja kyselyt noin puoli tuntia. Tässä opinnäytetyössä tieto kerätään yksilöteemahaastatteluilla.

Haastattelut nauhoitetaan. Haastattelut toteutetaan luottamuksellisesti ja haastateltavien henkilöllisyys ei tule ilmi tulosten raportoinnin yhteydessä. Saatua aineistoa käsittelevät vain kyseistä opinnäytetyötä tekevät opiskelijat ja opinnäytetyötä ohjaavat opettajat. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Jos haastatteluun valittu psykologi ei halua osallistua haastatteluun, hän voi ilmoittaa asiasta sähköpostitse opinnäytetyötä tekeville terveydenhoitajaopiskelijoille.

Tässä opinnäytetyössä on tarkoitus selvittää psykologin roolia neuvolan moniammatillisessa ympäristössä sekä kartoittaa psykologin käyttämiä menetelmiä edistäessään lapsiperheiden terveyttä.

Opinnäytetyötä ohjaavat yliopettaja Arja Liinamo ja projektipäällikkö Asta Lassila.

Mikäli teillä ilmenee kysyttävää haastatteluun liittyen, voitte ottaa yhteyttä opinnäytetyön tekijöihin.

Yhteistyöstä kiittäen

Teppo Kunnari
teppo.kunnari@metropolia.fi

Miia Tenhunen
miia.tenhunen@metropolia.fi

Arja Liinamo
TtT, yliopettaja
arja.liinamo@metropolia.fi

Asta Lassila
TtM, lehtori
asta.lassila@metropolia.fi